

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પ્રવીણ - ૧

(સમય : સવારે ૯ થી ૧૨)

(રવિવાર, ૧ માર્ચ, ૨૦૧૫)

નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.

(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.

(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ : ૧) પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (અંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓) કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા. ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોવ ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૫માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ : શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસના, ચૌદમી આવૃત્તિ - માર્ચ, ૨૦૧૪)

પ્ર.૧ નીચે આપેલામાંથી કોઈ પણ બે વિષયના સંદર્ભમાં શાસ્ત્રનાં ત્રણ પ્રમાણો આપો. (કુલ ગુણ : ૬)

નોંધ :- દરેક પ્રમાણ દીઠ ૧ ગુણ. સંદર્ભ શાસ્ત્રનું નામ અને ક્રમાંક લખવો ફરજિયાત છે. પ્રમાણમાં ક્યારેક સંસ્કૃત શ્લોક અને ભાષાંતર હોય છે. પરીક્ષાર્થીએ કોઈ પણ એક લખ્યું હોય તો પણ સાચું આપવું.

૧. અક્ષરધામ એ અન્ય અવતારો તથા દેવોનાં ધામ(સ્થાનકો)થી ભિન્ન અને પર છે. (૪/૨૯-૩૨)

પ્રમાણ - ૧ : બદ્રીતળે રાખ્યા ઋષીશ્વર, નિરન્નમુક્ત રાખ્યા શ્વેતદ્વીપમાં;

ગોપીગોપ રાખ્યા ગોલોકે, રાખ્યા મુક્ત અક્ષર સમીપમાં. (નિ. કા. વચનવિધિ : ૩૭)

નોંધ :- આ કિર્તનની આગળની પંક્તિઓ પરીક્ષાર્થીએ લખી હોય કે ન લખી હોય અને ઉપરની બે જ પંક્તિ લખી હોય તો પણ સાચું આપવું.

પ્રમાણ - ૨ : 'ચૌદ લોક વૈકુંઠ લગી, માયાની પાગી રે; તેથી અનુભવી અળગા રહે, ત્રિય તાપ આગી રે.' (સદ્. મુક્તાનંદ સ્વામી)

પ્રમાણ - ૩ : 'પશુના સુખથી મનુષ્યમાં અધિક સુખ છે ને તે કરતાં રાજાનું સુખ અધિક છે, ને તેથી દેવતાનું સુખ અધિક છે, ને તેથી ઈન્દ્રનું અધિક છે ને તેથી બૃહસ્પતિનું ને તેથી બ્રહ્માનું ને તેથી વૈકુંઠલોકનું ને તેથી ગોલોકનું સુખ તે અધિક છે. અને તેથી ભગવાનના અક્ષરધામનું સુખ અતિ અધિક છે.' (વચ. પં. ૧)

પ્રમાણ - ૪ : 'જેહ ધામને પામીને પ્રાણી, પાછું પડવાનું નથી રે; સર્વે પર છે સુખની ખાણી, કેવું કહીએ તેને કથી રે.

અનંત મુક્ત જ્યાં આનંદે ભરિયા, રહે છે પ્રભુજીની પાસ રે, સુખ સુખ જ્યાં સુખના દરિયા,

ત્યાં વસી રહ્યા વાસ રે; એવા ધામની આગળ બીજાં, શી ગણતીમાં ગણાય રે.....' (ચોસઠપદી : ૫૫, ૫૬)

પ્રમાણ- ૫ : 'જે ભગવાનનું અક્ષરધામ છે તેની આગળ બીજા જે દેવતાના લોક છે તેને મોક્ષધર્મને વિષે નરક તુલ્ય કહ્યાં છે.' (વચ.સા. ૧, ૪, ૧૧; ગ. અં. ૨૮)

પ્રમાણ - ૬ : 'મા'પ્રલય કાળના અગ્નિમાં સીજાં, હંમેશ જે હણાય રે,

પ્રકૃતિપુરુષ પ્રલયમાં આવે, ભવ બ્રહ્મા ન રહે કોય રે,

ચૌદ લોક ધામ રહેવા ન પામે, સર્વે સંહાર હોય રે.' (ચોસઠપદી, ૫૬)

પ્રમાણ - ૭ : "ભગવાનનું જે અક્ષરધામ ને તે ધામને વિષે રહી એવી જે ભગવાનની મૂર્તિ ને તે ધામને વિષે રહ્યા એવા જે ભગવાનના ભક્ત તે વિના જે જે લોક છે ને તે લોકને વિષે રહ્યા એવા જે દેવ છે ને તે દેવના વૈભવ છે, તે સર્વે નાશવંત છે." (વચ.ગ.મ. ૨૪)

પ્રમાણ - ૮ : ન તદ્ભાસયતે સૂર્યો ન શશાઙ્કો ન પાવકઃ યદ્ગત્વા ન નિવર્તન્તે તદ્ધામ પરમં મમ ॥ (ગીતા - ૧૫-૬)

અર્થાત્ જે ધામને પામીને પુનરાગમન પામતા નથી, જે ધામને સૂર્ય, ચંદ્ર અને અગ્નિ પ્રકાશિત કરી શકતા નથી, તે મારું પરમધામ છે. (ગીતા ૧૫-૬), (નોંધ :- સંસ્કૃત કે ગુજરાતી કોઈપણ એક લખ્યું હોય તો પણ સાચું આપવું)

પ્રમાણ - ૯ : અક્ષરધામની અવધિ નથી, એ અધો-ઊર્ધ્વ અને પ્રમાણે રહિત છે. (વચ. લોયા. ૧૪)

પ્રમાણ - ૧૦ : ‘મારું ધામ છે રે, અક્ષર અમૃત જેનું નામ; સર્વ સામ્રથી રે, શક્તિ ગુણે કરી અભિરામ.

અતિ તેજોમય રે, રવિ શશિ કોટિક વારણે જાય, શીતળ શાંત છે રે, તેજની ઉપમા નવ દેવાય.’

(શ્રીજમહારાજ ઓરડાના પદમાં, સદ્ગુરુ પ્રેમાનંદ સ્વામી)

પ્રમાણ - ૧૧ : તેજ તેજ જિયાં તેજ અંબાર, તેજોમય તન તેનાં રે;

તેજોમય જ્યાં સર્વ આકાર, શું કહિયે સુખ એનાં રે.

તે તેજ મધ્યે સિંહાસન શોભે, તિયાં બેઠા બહુનામી રે,

નિષ્કુળાનંદ કહે મન લોભે, પૂરણ પુરુષોત્તમ પામી રે. (ચોસઠપદી : ૫૫) (સદ્. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી)

પ્રમાણ - ૧૨ : બીજાં ધામો કરતાં અક્ષરધામ શ્રેષ્ઠ છે. (સ્વા.વા.૩/૧૧, ૨૩, ૪૯)

પ્રમાણ - ૧૩ : ‘એવો જે અક્ષરરૂપ ધામ તે પરાત્પર છે.’ (વેદરસ : પૃ-૧૪૬)

પ્રમાણ - ૧૪ : ‘અમે એકલા જ તે સર્વે થકી પર એવું જે શ્રીપુરુષોત્તમનું ધામ તેમાં ગયા. ત્યાં પણ હું જ પુરુષોત્તમ છું. મારા વિના બીજો મોટો કોઈ દેખ્યો નહિ... ને જે જે જીવ મારે શરણે આવ્યા છે..... તેને સર્વેને હું સર્વોપરી એવું જે મારું ધામ છે તેને પમાડીશ.’ (વચ.અમ. ૭)

૨. ગુણાતીત સંતનાં લક્ષણો (પ/૮૨-૮૪)

પ્રમાણ - ૧ : ‘સાચા સંતનાં અંગ ઔધાણ રે, જોઈ લેવા જીવડિયે,

જેને મળવે માન્યું કલ્યાણ રે, તેને જોવા ઘડિઘડિયે.’ (ચોસઠ પદી: ૯) (સદ્. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી)

પ્રમાણ - ૨ : ‘જડબુદ્ધિ જીવ, પ્રભુપદને ઈચ્છે તો કર સંતનું પારખું,

રંગપીતપણે, સોનું ને પિત્તળ ન હોય એક સરખું.’ (સદ્. બ્રહ્માનંદ સ્વામી)

પ્રમાણ - ૩ : નારી નયન શર જાહિ ન લાગા ઘોર કોધ તમ નિશિ જો જાગા

લોભ પાશ જેહિ ગર ન બંધાયા સો નર તુમ્હ સમાન રઘુરાયા. (કિષ્કિન્ધા કાણ્ડ-૨૦મા દોહા પછીની ચોપાઈ)

પ્રમાણ - ૪ : તસ્માદ્ ગુરં પ્રપદ્યેત જિજ્ઞાસુઃ શ્રેય ઉત્તમમ્ ।

શાબ્દે પરે ચ નિષ્ણાતં બ્રહ્મણ્યુપશમાશ્રયમ્ ॥ (શ્રીમદ્ ભાગવત ૧૧-૩-૨૧)

પ્રમાણ - ૫ : “ભગવાનની પેઠે સેવા કરવા યોગ્ય એવા જે સંત તે કેવા હોય તો ઈન્દ્રિયો અંતઃકરણ આદિક જે માયાના ગુણ તેની જે ક્રિયા તેને પોતે દાબીને વર્તે પણ એની ક્રિયાએ કરીને પોતે દબાય નહિ ને ભગવાન સંબંધી ક્રિયાને જ કરે ને પંચવર્તમાનમાં દૃઢ રહેતા હોય ને પોતાને બ્રહ્મરૂપ માને ને પુરુષોત્તમ ભગવાનની ઉપાસના કરે, એવા જે સંત તેને મનુષ્ય જેવા ન જાણવા ને દેવ જેવા પણ ન જાણવા. કેમ જે, એવી ક્રિયા દેવ-મનુષ્યને વિષે હોય નહિ અને એવા સંત મનુષ્ય છે તો પણ ભગવાનની પેઠે સેવા કરવા યોગ્ય છે.” (વચ. ગ.અં. ૨૬)

પ્રમાણ - ૬ : “શાસ્ત્રે કહ્યાં જે નિષ્કામ, નિર્લોભ, નિર્માન, નિઃસ્વાદ, નિઃસ્નેહ ઇત્યાદિક સંતનાં લક્ષણો જ્યાં દેખાય- એવા જે સંત તેને ને ભગવાનને સાક્ષાત્ સંબંધ હોય.” (વચ. ગ.અં. ૨૭)

પ્રમાણ - ૭ : “દેહાભિમાને રહિત ને વૈરાગ્યે યુક્ત ને ભગવાનનું અલ્પ વચન હોય તેમાં ફેર પડે તો તે મહત્ વચનમાં ફેર પડ્યો હોય તેમ માનતા હોય એવા જે ભગવદ્ભક્ત મોટા સાધુ તે સંગાથે પોતાના જીવને જડી દેવો ને તેના વચનમાં મન કર્મ વચને વર્તવું.” (વચ.ગ.અં ૩૮)

પ્રમાણ - ૮ : “જ્યાં સુધી વર્ણનું કે આશ્રમનું માન લઈને ફેરે છે ત્યાં સુધી એને વિષે સાધુપણું આવતું નથી. માટે દેહ ને દેહના સંબંધીને વિષે અહંમત્વનો ત્યાગ કરીને પોતાના આત્માને બ્રહ્મરૂપ માનીને સર્વ વાસનાનો ત્યાગ કરીને સ્વધર્મમાં રહ્યો થકો જે ભગવાનને ભજે છે તે સાધુ કહેવાય છે.” (વચ.ગ. પ્ર. ૪૪)

પ્રમાણ - ૯ : “સ્વધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય અને માહાત્મ્યજ્ઞાન તેણે સહિત જે ભગવાનની ભક્તિ તેણે યુક્ત એવા જે ભગવાનના એકાંતિક સાધુ તેના પ્રસંગ થકી ભાગવત ધર્મનું પોષણ થાય છે અને વળી જીવને મોક્ષનું જે દ્વાર તે પણ એવા સાધુના પ્રસંગ થકી ઉઘાડું થાય છે.” (વચ. ગ. પ્ર. ૫૪)

પ્રમાણ - ૧૦ : “જેનું મન ભગવાનને વિષે આસક્ત થયું છે ને વિષયને યોગે કરીને ટાકું ઊનું થતું નથી તેને જ સાધુ જાણવા.” (વચ. ગ.મ. ૨૩)

પ્રમાણ - ૧૧ : “પુષ્પહારાય સર્પાય એવું જે વર્તે, તથા ભગવાનની મૂર્તિને અખંડ ધારે તથા સત્સંગ શબ્દનો અર્થ કર્યો છે. (આત્મા પરમાત્માનો વેગ લગાડવો તે) તેવાં લક્ષણ હોય તથા ઘણાક જીવને ભગવાન ભજાવે ને પોતે શુદ્ધ રહે, લગાર આજ્ઞા લોપે નહિ એવા હોય.” (સ્વા. વા. ૫/૧૪૨)

૩. નિરાકાર સમજવાથી ખોટ (૩/૧૦-૧૧)

પ્રમાણ- ૧ : “ભગવાનને જે નિરાકાર સમજે, એ તો પંચ મહાપાપ કરતાં પણ અતિ મોટું પાપ છે. એ પાપનું કોઈ પ્રાયશ્ચિત્ત નથી.” (વચ. ગ.મ. -૩૯; ગ.પ્ર.-૭૧)

પ્રમાણ- ૨ : “ભગવાન છે તે કરચરણાદિક સમગ્ર અંગે સંપૂર્ણ છે.... તેને અરૂપ કહેવા... એ જ ભગવાનનો દ્રોહ છે... અને ચંદન-

પુષ્પાદિકે કરીને પૂજે છે તે પણ ભગવાનનો દ્રોહી છે.” (વચ. વરતાલ-૨)

પ્રમાણ- ૩ : “નિરાકાર જાણે ને બીજા અવતાર જેવા જાણે તો એનો દ્રોહ કર્યો કહેવાય.” (વચ. ગ.મ. ૯)

પ્રમાણ- ૪ : “સર્વે ગુણે સંપન્ન હોય ને જો ભગવાનને અલિંગ સમજતો હોય, પણ મૂર્તિમાન ન સમજે, એ મોટો દોષ છે; એણે કરીને એના બીજા સર્વે ગુણ દોષરૂપ થઈ જાય છે.” (વચ. લો.૧૬)

પ્રમાણ- ૫ : “અને જે એ ભગવાનને નિરાકાર જાણીને ધ્યાન-ઉપાસના કરે છે તે તો બ્રહ્મ સુષુપ્તિને વિષે લીન થાય છે, તે પાછો કોઈ દિવસ નીસરતો નથી અને ભગવાન થકી કોઈ ઐશ્વર્યને પણ પામતો નથી.” (વચ. ગ.પ્ર. ૬૪)

પ્રમાણ- ૬ : “ભગવાનના સ્વરૂપને જે નિરાકાર કહેનારા છે ને જાણનારા છે ને સત્શાસ્ત્રના અર્થને અવળા અર્થના કરનારા છે, તે તો અનંત જન્મ સુધી ને ત્રેતાયુગમાં દશ હજાર વર્ષ સુધી ને દ્વાપરયુગમાં હજાર વર્ષ સુધી ને કળિયુગમાં સો વર્ષ સુધી એને ગર્ભમાંથી શસ્ત્રે કાપી કાપીને કાઢશે પણ બાળો સાદ કાઢીને રોશે નહિ ને એમ ને એમ અનંત કલ્પ સુધી દુઃખને ભોગવશે, પણ સુખ તો નહિ જ થાય.” (સ્વા.વા.૩/૧૬)

૪. શ્રીજીમહારાજનું સર્વોપરીપણું : ‘સ્વામીની વાતું’ ના આધારે (૪/૩૪-૩૮)

પ્રમાણ- ૧ : “આજ તો પુરુષોત્તમ, અક્ષર ને અક્ષરના મુક્તે સહિત પધાર્યા છે, તે ભેળા અનંત ધામના ભગવાન તેમના મુક્તે સહિત આવ્યા છે. તે શા સારું, તો પોતપોતાની ખોટ કાઢવા ને પુરુષોત્તમનું સ્વરૂપ સમજવા આંહી આવ્યા છે.” (સ્વા.વા. ૩/૪૧)

પ્રમાણ- ૨ : “બીજું અધિક કાંઈ સમજવાનું નથી ને એટલું જ સમજવાનું છે જે, મહારાજને પુરુષોત્તમ જાણવા અને આ સાધુને અક્ષર જાણવા.” (સ્વા. વા. ૩/૩૮)

પ્રમાણ- ૩ : “મહારાજને પુરુષોત્તમ જાણ્યા વિના અક્ષરધામમાં જવાય નહિ ને બ્રહ્મરૂપ થયા વિના મહારાજની સેવામાં રહેવાય નહિ.” ત્યારે શિવલાલે પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, “પુરુષોત્તમ કેમ જાણવા ? ને બ્રહ્મરૂપ કેમ થવાય ?” ત્યારે કહ્યું જે, “મહારાજ તો સર્વોપરી ને સર્વ અવતારના અવતારી, સર્વ કારણના કારણ છે.” તે ઉપર મધ્યનું નવમું ને છેલ્લાનું આડત્રીસમું વચનામૃત વંચાવીને કહ્યું જે, “આજ તો સત્સંગમાં સાધુ, આચાર્ય, મંદિરને મૂર્તિયું તે સર્વોપરી છે, તો મહારાજ સર્વોપરી હોય તેમાં શું કહેવું ? એ તો સર્વોપરી જ છે એમ સમજવું.” (સ્વા. વા. ૩/૧૨)

પ્રમાણ- ૪ : “અવતારમાત્ર તો ચમકપાણ જેવા છે. તેમાં કેટલાક તો મણ જેવા છે ને કેટલાક તો દસ મણ જેવા છે. ને લાખ મણ ચમક હોય તો આખા પરગણાના લોઢાને તાણે. ને આજ તો બધો ચમકનો પર્વત આવ્યો છે, નહિ તો બધું બ્રહ્માંડ તણાય કેમ ?” એમ વાત કરીને બોલ્યા જે, “પૂર્વના અવતારમાં જેમાં જેટલું ઐશ્વર્ય છે તેમાં તેટલા જીવ તણાય છે. આજ તો સર્વ અવતારના અવતારી ને સર્વ કારણના કારણ એવા જે પુરુષોત્તમ તે જ પધાર્યા છે ને તેને જોઈને તો અનંત ધામના પતિ, તે ધામના મુક્ત, તે મહારાજની મૂર્તિને વિષે તણાઈ ગયા; જેમ ચમકના પર્વતને દેખીને વહાણના ખીલા તણાઈ જાય છે તેમ.” (સ્વા. વા. ૩/૪)

પ્રમાણ- ૫ : “વાદી, ફૂલવાદી ને ગારડી, તેમાં વાદી હોય તે તો ગરીબ સાપ હોય તેને ઝાલે, ને ફૂલવાદી હોય તે તો હાથ આવે તો ઝાલે, નહિ તો લૂગડાના છેડાને વળ દઈને મારી નાખે, ને ગારડી હોય તેની આગળ તો ગમે તેવો મણિધર હોય તે પણ ડોલ્યા કરે. એ તો દષ્ટાંત છે એનું સિદ્ધાંત તો એ છે જે, દત્તાત્રેય, કપિલ તે તો વાદીને ઠેકાણે છે, તે તો મુમુક્ષુ હોય તેનું કલ્યાણ કરે, ને રામચંદ્ર ને શ્રીકૃષ્ણ તે તો ફૂલવાદીને ઠેકાણે છે, તે તો પોતાનું વચન માને તેનું કલ્યાણ કરે ને ન માને તો તરવારે સમાધાન કરીને કલ્યાણ કરે. ને મહારાજ તો ગારડીને ઠેકાણે છે ને તેમની આગળ જીવ, ઈશ્વર, પુરુષ ને અક્ષરાદિક તે સર્વે હાથ જોડીને ઊભા છે.” (સ્વા.વા. ૩/૫)

પ્રમાણ - ૬ : “પૂર્વે મોટા મોટા અવતાર થઈ ગયા છે, તે કરતાં તો આ સત્સંગીના છોકરા સામું જોઈએ છીએ ત્યાં તો કરોડ કરોડ ગણું અધિક દૈવત જણાય છે; તો મોટા મોટા હરિભક્ત ને મોટા મોટા સાધુ અને મહારાજનો મહિમા તો કહેવાય જ કેમ ?” (સ્વા.વા. ૩/૭૨)

પ્રમાણ- ૭ : “એમ તો પહેલાં ગણેશને પ્રભુ કહે છે. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ ને શિવને કહે છે. અનિરુદ્ધ, પ્રદ્યુમ્ન ને સંકર્ષણને કહે છે, ત્યારે એમાંથી કેને પ્રભુ માનવા ? ત્યારે એનું તો એમ છે જે જીવની કોટિયું, ઈશ્વરની કોટિયું, બ્રહ્માની પણ કોટિયું ને કોટિયું છે. એ સૌનાં કારણ તો મહારાજ પોતે એમ સમજે ત્યારે મજકૂર મળ્યું કહેવાય ને અનંત કોટિ રામ, અનંત કોટિ કૃષ્ણ ને અનંત કોટિ અક્ષરમુક્ત એ સર્વેના કર્તા, સર્વના આધાર, સર્વના નિયંતા ને સર્વના કારણ મહારાજને સમજે ત્યારે જ્ઞાન થઈ રહ્યું.” (સ્વા. વા. ૬/૨૫૪)

પ્રમાણ- ૮ : “પુરુષોત્તમના ભક્તમાં ને બીજા અવતારના ભક્તમાં કેમ ભેદ છે ? તો જેમ હાથણી વિયાય ત્યારે તેને ભેંસ જેવડું બચ્ચું આવે ને જૂ વિયાય ત્યારે તેને લીખ આવે એમ ભેદ છે.” (સ્વા. વા. ૨/૧૦૭)

પ્રમાણ- ૯ : “શ્રીકૃષ્ણે કેટલું જ્ઞાન કર્યું ત્યારે એક ઉદ્ધવે ત્યાગ કર્યો ને આજ તો વીસ વીસ વર્ષના સંસાર મૂકીને ચાલ્યા આવે છે, ને પૂર્વે શાસ્ત્રમાં સ્ત્રી તો કોઈએ ત્યાગી નથી ને આજ તો હજારો બાઈયું ત્યાગ કરે છે, ને પૂર્વે ભગવાન બે-ત્રણને તેડવા આવ્યા છે તે શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે ને આજ તો ઘરોઘર ભગવાન તેડવા આવે છે, ને બીજા અવતાર મોટા મોટા તે પારસમણિ જેવા છે ને પુરુષોત્તમ તો ચિંતામણિ છે.” (સ્વા. વા. ૨/૧૬૯)

પ્રમાણ- ૧૦ : આ ઉપરાંત અનેક પ્રસંગે સ્વામીએ વાતો કરતાં અવતાર અવતારીનો ભેદ સમજાવતાં કહ્યું છે. તીર અને તીરનો નાખનારો જેમ જુદા છે, તીરનો નાખનાર તીરનું કારણ છે, તેમ સમજવું, પણ ભવાયો જેમ જુદા જુદા વેશ કાઢે છે તેમ અવતાર-અવતારીનો ભેદ નથી. વળી, જેમ ચક્રવર્તી રાજા અને ખંડિયા રાજા વચ્ચે ભેદ છે, તેમ અવતાર અવતારીનો ભેદ સમજવો. પણ અવતાર બધા સરખા ને સાધુ બધા સરખા એ સમજણ તો શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે. (ગુણાતીતાનંદ સ્વામી)

પ્રમાણ- ૧૧ : “એકથી લાખ બકરાં બોલે પણ બીક ન લાગે ને એક કેસરી સિંહ બોલે તે બધાયનાં અંતર ભેદાઈ જાય ને હાથીના કુંભસ્થળ ફાટી જાય, તેમ મહારાજને અવતારાદિક જેવા કહે તેમાં કોઈને થડકો લાગે નહિ પણ અવતારાદિક સર્વે મહારાજનું દીધું ઐશ્વર્ય ભોગવે છે ને ભજી ભજીને એવા થયા છે, એમ જે કહેવું તે તો કેસરી સિંહના નાદથી જેમ હાથીનાં કુંભસ્થળ ફાટે તેવું કઠણ પડતું છે.” (સ્વા.વા. ૫/૧૯૭)

પ્ર.૨ પ્રમાણ, સિદ્ધાંત કે કરી પરથી વિષયનું શીર્ષક આપો. (કુલ ગુણ : ૫)

૧. “તે પરબ્રહ્મની સમાન કે તેથી અધિક કોઈ જણાતું નથી.” (૪/૪૪-૪૫)

જ. પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમનારાયણ : એક અને અદ્વિતીય

૨. “તદૈક્ષત! બહુ સ્યાં પ્રજાયેયેતિ” (૪/૪૧) **જ. ઉત્પત્તિ સર્ગ**

૩. “અક્ષરમૂર્તિ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, તેણે આખ્યાં વર્તમાન.” (૬/૧૧૪)

જ. શાસ્ત્રોનાં પ્રમાણો

૪. “ભગવાનના ભક્તને ભગવાનનું સ્વરૂપ અક્ષરધામ સહિત, પૃથ્વી ઉપર વિરાજમાન છે એમ સમજવું અને બીજા આગળ પણ એવી રીતે વાર્તા કરવી.” (૬/૧૦૬)

જ. અક્ષરબ્રહ્મ : પરમ એકાંતિક સત્યરુપરૂપે (હિન્દીમાં અક્ષરબ્રહ્મ - મનુષ્ય દેહધારી)

૫. “ઉપાસનાથી મોક્ષ છે.” (૧/૨) **જ. ઉપાસનાનું મહત્ત્વ**

પ્ર.૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. (કુલ ગુણ : ૪)

❏ નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. ૧, ૩ (૨/૬)

૨. ૩ (૧/૨)

પ્ર.૪ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક વર્ણવી સિદ્ધાંત લખો. (કુલ ગુણ : ૪)

❏ નોંધ : પ્રસંગના ૩ ગુણ ને સિદ્ધાંતનો ૧ ગુણ

૧. “એ સાધુ સ્વાદ તો મારી મૂર્તિનો લે છે.” (૬/૧૧૯-૧૨૦) એક વાર અઢાર સદ્ગુરુઓને દરબારમાં ગોવાળમંડળીની જેમ બેસાડી મહારાજ જાતે પીરસવા પધાર્યા. ત્યારે મહારાજે સંતોને કહ્યું, ‘આ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી જમે છે તેમ સૌ જમતાં શીખો !’ ત્યારે બ્રહ્માનંદ સ્વામી મર્મમાં બોલ્યા ‘સાધુ જમનારાં સારા છે.’ તે સાંભળી મહારાજે ચોખવટ કરતાં કહ્યું, ‘તમે સમજો છો તેમ નથી. એ સાધુ સ્વાદ તો મારી મૂર્તિનો લે છે. કોઠીમાં દાણા ભરીએ તેમ અન્ન પેટમાં ભરે છે. પોતાની સામર્થ્ય ઢાંકીને વર્તે છે, નહિ તો અમારી પાછળ જેટલા મનુષ્યો ફરે છે તેટલા જ મનુષ્યો તેમની પાછળ પણ ફરે.’

સિદ્ધાંત :- ‘હીરા મુખસે ન કહે અપના મોલ.’ અક્ષરબ્રહ્મની પૂર્ણ ઓળખ તો પરબ્રહ્મ જ આપી શકે.

૨. ચૈત્રી પૂનમના સમૈયે વરતાલમાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ આપેલી પોતાની ઓળખાણ. (૬/૧૨૨-૧૨૩) સંવત ૧૮૨૩ની સાલમાં ચૈત્રી પૂનમના સમૈયામાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામી વરતાલ સમૈયે આવવાના હતા. અગાઉ પવિત્રાનંદ સ્વામી વગેરેએ પ્રબંધ કર્યો હતો કે કોઈએ સ્વામીનું સ્વાગત કરવા ન જવું. પણ સ્વામી આવ્યાના સમાચાર મળતાં સભા ઊઠીને સામે ગઈ. વળી સભામાં પણ સર્વ સ્વામીને પગે લાગવા આવવા લાગ્યા. તેથી ધક્કામુક્કી થઈ. ને આગળથી જ સ્વામીને ઠપકો આપવાનું ગોપાળજી દાદાએ (રઘુવીરજી મહારાજના મોટાભાઈ) માથે રાખેલું. તેથી આ પ્રસંગે ગોપાળજી દાદા સ્વામીને ઠપકો આપતાં બોલ્યા, ‘પ્રેમલા થઈને ધક્કામુક્કી કરો છો. વળી, સ્વામીને પણ ભગવાન થવું છે માટે કોઈને કાંઈ કહેતા નથી.’ આથી સ્વામી ઊંચા સાદે સભામાં બોલ્યા, ‘કોઈ અમને ભગવાન કહેશે નહિ. ભગવાન તો એક સર્વોપરી અને સર્વાવતારના કારણ એવા પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ શ્રી સહજાનંદ સ્વામી છે અને શાસ્ત્રમાં જેને મૂળ અક્ષર કહ્યા છે તે આજે આ સભામાં તમારી સામે વાતો કરે છે, માટે ઓળખી રાખજો.’ **સિદ્ધાંત :-** પોતે મૂળ અક્ષર હતા તો વિરોધના વંટોળમાં પણ ડર્યા વગર નિઘડકપણે પોતાના અક્ષર-સ્વરૂપની સ્પષ્ટતા કરી.

૩. નિત્યાનંદ સ્વામીની સર્વોપરી નિષ્ઠા. (૪/૪૮) ગઢડામાં શ્રીજીમહારાજે ‘સત્સંગિજીવન’ ગ્રંથ લખાવ્યો ત્યારે તેમાં ઉપાસના સંબંધી ચર્ચા થઈ. નિત્યાનંદ સ્વામીએ, મહારાજને સર્વોપરી, સર્વ અવતારના અવતારી, સર્વ કારણના કારણ સમજવા અને લખવા આગ્રહપૂર્વક કહ્યું. બીજા પરમહંસોએ શ્રીજીમહારાજને શ્રીકૃષ્ણ જેવા લખવાનું પ્રતિપાદન કર્યું. શ્રીજીમહારાજે ચોવીસ અવતારો પોતાના સ્વરૂપમાં લીન કર્યા તે તથા બીજાં ઐશ્વર્યોની નિત્યાનંદ સ્વામીએ વાત કરી. પોતાની દલીલ મક્કમતાપૂર્વક રજૂ કરી, મહારાજને બીજા અવતારો જેવા કહીએ તો મહારાજનાં અદ્ભુત અને અલૌકિક ઐશ્વર્યો ખોટાં પડે તેમ પણ કહ્યું. શ્રીજીમહારાજે પોતે બીજા પરમહંસોની દલીલમાં સૂર પુરાવી કહ્યું કે “અમે શ્રીકૃષ્ણ જેવા જ છીએ. તેથી વધુ ન લખાય.” આ ઉપરાંત, આવો આગ્રહ સેવવા માટે નિત્યાનંદ સ્વામી સાથે ઘણી દલીલો કરી, એટલું જ નહિ, પણ નિત્યાનંદ સ્વામીને એકલા પાડીને તેમની સાથે સાત દિવસ સુધી મહારાજ બોલ્યા નહિ અને તેમનો બહિષ્કાર કર્યો. આ છતાં નિત્યાનંદ સ્વામી તેમની સમજણમાં અડગ રહ્યા. છેલ્લે શ્રીજીમહારાજે તેમની સમજણની પ્રશંસા કરી, તેમને પોતાની પ્રસન્નતાનો હાર આપ્યો અને કહ્યું : “ઉપાસક તો આવા જ હોય, કારણકે અમે સર્વ ભેગા ભળી ગયા અને તેમનો તિરસ્કાર કર્યો છતાં તેમણે સાચી વાત મૂકી નહિ.” આમ, નિત્યાનંદ સ્વામીના પ્રસંગથી શ્રીજીમહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠાની વાત દઢ થાય છે. આ છતાં મોટા મોટા પરમહંસોના આગ્રહથી મનુષ્યરૂપમાં ભગવાનપણાનું અને સર્વોપરીપણાનું આરોપણ કરવાથી લોકમાં ખોટું દેખાશે એ ભયથી અથવા શાસ્ત્રમાં આ વાત મળતી નહિ આવે

એવી બીકથી ને શાસ્ત્રની તંત્રીથી ‘સત્સંગિજીવન’માં શ્રીજીમહારાજને આગ્રહપૂર્વક શ્રીકૃષ્ણ જેવા ગ્રંથકારે નિરૂપ્યા છે. તેથી શ્રીજીમહારાજે કહ્યું હતું કે અમારા મહિમાનાં શાસ્ત્રો આગળ ઉપર થશે અને અમારી મૂર્તિ પણ પધરાવાશે. **સિદ્ધાંત :** સત્સંગિજીવન ગ્રંથની રચનાના પ્રસંગથી શ્રીજી મહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠાની વાત દૃઢ કરવી ને પોતાના ઈષ્ટદેવ તે નિષ્ઠા ફેરવાવે તો પણ ન ફરવું.

પ્ર.પ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ બે વિષયનું વિવરણ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- (૧) વચનામૃત, સ્વામીની વાતો કે અન્ય શાસ્ત્રને સંદર્ભરૂપે ન દર્શાવ્યા હોય પણ વિવરણ લખ્યું હોય તો સંપૂર્ણ સાચું આપવું. (૨) ગુણના પ્રમાણમાં સંદર્ભો અને પ્રસંગો હોય તો ચાલે, બધા જ પ્રસંગ લખવા એવું જરૂરી નથી.

૧. ગુણાતીત સંતનો મહિમા : પરોક્ષ ભક્ત-કવિઓનાં પદોમાં. (૫/૮૦-૮૧) : પરોક્ષ ભક્ત કવિઓ નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, પ્રીતમ, દયારામ, સૂરદાસ, તુલસીદાસ વગેરેએ ગુણાતીત સંતનો અતિ અપાર મહિમા કહ્યો છે. એવા સંતને તેઓએ ભગવાન તુલ્ય જ કહ્યા છે. **નરસિંહ મહેતા :** ‘પ્રાણ થકી મુને વૈષ્ણવ વહાલા, રાત દિવસ હૃદે ભાવું રે.

તપ તીરથ વૈકુંઠ પદ મેલી, મારા હરિજન હોય ત્યાં હું આવું રે.

લક્ષ્મીજી અર્ધાંગના મારી, તે મારા સંતની દાસી રે,

અડસઠ તીરથ મારા સંતને ચરણે, કોટિ ગંગા કોટિ કાશી રે.’

તુલસીદાસ : ‘રામસિંધુ ધન સજ્જન ધીરા, ચંદનતરુ હરિ સંત સમીરા;

મોરે મન પ્રભુ અસ બિસ્વાસા, રામ તે અધિક રામ કર દાસા.’ (ઉત્તરકાંડ-૧૧૮મા દોહા પછીની ચોપાઈ)

પ્રીતમ કવિ : ‘સંત હરિજન એક હૈ, ભિન્ન ન માનો કોઈ, પ્રીતમ સદ્ગુરુ મીલે, તાકુ માલુમ હોય.’

કબીરજી : ‘સાહબકા ઘર સંતનમાંહી, સંત સાહબ કહ્યું અંતર નાહી.’

૨. શ્રીજીમહારાજનું સર્વોપરીપણું : અન્ય પરમહંસોનાં વચનોના આધારે. (૪/૩૮-૪૦)

શ્રીજીમહારાજના દિવ્ય અને અનંત ઐશ્વર્યયુક્ત પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વથી આકર્ષાયેલા કેટલાક પરમહંસોને તુરત જ શ્રીજીમહારાજ સર્વોપરી ભગવાન છે તેવી પ્રતીતિ થઈ. જેમને માત્ર શ્રીજીમહારાજને વિષે ભગવાનપણાનો નિશ્ચય હતો પણ સર્વોપરીપણાનો ભાવ ન હતો તેમને પણ શ્રીજીમહારાજના અસાધારણ ઐશ્વર્ય અને લોકોત્તર કાર્યને અનુભવીને શ્રીજીમહારાજના સર્વોત્કૃષ્ટ શબ્દોમાં પ્રતીતિ આવી અને તેમને પણ ધીમે ધીમે શ્રીજીમહારાજનો સર્વોપરીપણાનો નિશ્ચય થયો. એવા પરમહંસોએ પોતાની કૃતિઓમાં શ્રીજીમહારાજનું સર્વોપરીપણું વણી લીધું છે. તેમાંથી કેટલાંક અવતરણો જોઈએ : (૧) સદ્ગુરુ નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ તો તેમના સર્વ ગ્રંથોમાં મહિમાસભર શબ્દો મૂકી શ્રીજીમહારાજને પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ, સર્વાવતારી જ લખ્યા છે :

(અ) ‘આદ્ય મધ્ય અંત્યે અવતાર, થયા અગણિત થાશે અપાર,

પણ સર્વેના કારણ જેહ, તે તો સ્વામી સહજાનંદ એહ.’ (નિ.કા. અવતાર ચિંતામણિ : ૩૨)

(બ) ‘વિધિપર તે વિરાટ કહીએ, તે પર પ્રધાન પુરુષ લહીએ,

તે પર મૂળ પ્રકૃતિ પુરુષ, તેથી પર અક્ષર સુજશ.

અક્ષર પર પુરુષોત્તમ જેહ, તેણે ધર્યું મનુષ્યનું દેહ,

તેનું દર્શન ને સ્પર્શ ક્યાંથી, સહુ વિચારોને મનમાંથી.

જે છે મન વાણીને અગમ, તે તો આજ થયા છે સુગમ;’ (ભ.ચિં. પ્ર. ૭૭)

(ક) ‘પછી બોલિયા પ્રાણજીવન, તમે સાંભળજ્યો સહુ જન,

તમને જે મળી છે મૂરતિ, તેને નિગમ કહે નેતિ નેતિ.

અતિઅપાર અક્ષરાતીત, થઈ તમારે તે સાથે પ્રીત,

ભક્ત જક્તમાંહી છે જો ઘણા, ઉપાસક અવતાર તણા.

જે જે મૂરતિ જનને ભાવ, તે મૂરતિ નિજધામ પહોંચાવે,

પણ સર્વે પાર જે પ્રાપતિ, તે છે તમારે કહે પ્રાણપતિ.’ (ભ.ચિં. પ્ર. ૭૮)

‘પુરુષોત્તમ પ્રકાશ’માં શ્રીજીમહારાજના પુરુષોત્તમપણાના અનેક શબ્દો છે. તેમાંના થોડાકનો આસ્વાદ કરીએ :

(૩) ‘કળશ ચડાવ્યો કલ્યાણનો રે, સહુના મસ્તક પર મોડ. પુરુષોત્તમ પ્રગટી રે.....

ધન્ય ધન્ય આ અવતારને રે, જોવા રાખી નહિ જોડ. પુ.

ધામી જે અક્ષરધામના રે, તેણે આપ્યો છે આનંદ. પુ.

બંધ કીધાં બીજાં બારણાં રે, વે’તી કીધી અક્ષરવાટ. પુ.

અષાઢી મેઘે આવી કર્યાં રે, ઝાઝાં બીજાં ઝાકળ. પુ.’ (નિ. કા. પુરુષોત્તમપ્રકાશ-૫૫)

શ્રીજીમહારાજને અષાઢી મેઘની ઉપમા આપી કે જે મેઘવર્ષાથી પૃથ્વી સચેતન થઈ ફળવતી બને, જ્યારે બીજા અવતારોને ઝાકળ જેવા કહ્યા છે, જે ઝાકળના બિંદુની પૃથ્વી ઉપર કોઈ અસર થતી નથી. આવા પરભાવના શબ્દોથી તેમણે પોતાના ઈષ્ટદેવના મહિમાનું ગાન કર્યું છે.

(૨) ‘સહજાનંદ સ્વામી રે, પોતે પરબ્રહ્મ છે રે, સ્વામિનારાયણ જેનું નામ રે.’ (સદ્ગુરુ મુક્તાનંદ સ્વામી)

(૩) દિવ્ય ચૈતન્ય અક્ષર જેનું ઘર છે જો, ક્ષર અક્ષર થકી એ તો પર છે જો.... (સદ્ગુરુ પ્રેમાનંદ સ્વામી)

(૪) ‘કોટિ વિષ્ણુ બ્રહ્મા કર જોડી, શંકર કોટિ સુરત આની, શારદા શેષ અરુ નારદ બરને, નહિ માનત નર અભિમાની.

પરબ્રહ્મ પૂરણ પુરુષોત્તમ, સ્વામિનારાયણ સુમરાની, સુખાનંદ શરણે સુખ પાપો, ભજન ભરોસા ઉર આની.’ (સદ્ગુરુ સુખાનંદ સ્વામી) આ ઉપરાંત અષ્ટ કવિ પરમહંસોનાં અન્ય કીર્તનોમાં તથા શ્રીજીના પ્રકાંડ વિદ્વાન એવા નિત્યાનંદ સ્વામી દ્વારા લિખિત હરિદિગ્વિજય ગ્રંથમાં, ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની પ્રેરણાથી અચિંત્યાનંદ બ્રહ્મચારી દ્વારા લખાયેલા શ્રીહરિલીલાકલ્પતરુ ગ્રંથમાં વગેરે અનેક સ્થળે શ્રીજી સર્વોપરી છે એ પ્રકારનો ઉલ્લેખ મળે છે. પોતાના ઈષ્ટદેવની સર્વોપરી નિષ્ઠા દૃઢ થવાથી એવા પરમહંસોને પ્રકૃતિ-પુરુષ પર્યંત ક્યાંય માલ મનાતો ન હતો. તેથી તો જ્યારે સદ્ગુરુ સ્વરૂપાનંદ સ્વામીને મહારાજે પૂછ્યું : “તમને ગોલોકમાં મોકલીએ તો ?” ત્યારે તેમણે કહ્યું : “ઈસ ખડે મેં તો પડે હી હૈ.”

૩. **ધામમાં અને પૃથ્વી ઉપર - બન્ને ઠેકાણે સદા સાકાર.** (૩/૧૬-૧૭) : “ભગવાનના અક્ષરધામને વિષે જે ભગવાનનો આકાર છે તથા તે ભગવાનના પાર્ષદ જે મુક્ત તેમના જે આકાર છે, તે સર્વે સત્ય છે ને દિવ્ય છે ને અતિશય પ્રકાશે યુક્ત છે. અને તે ભગવાનનો ને તે મુક્તનો જે આકાર છે, તે પુરુષના જેવો દ્વિભુજ છે ને સચ્ચિદાનંદરૂપ છે.” (વચ.ગ.અં. ૩૮) “ભગવાનનું બ્રહ્મપુર ધામ છે તેને વિષે ભગવાન સદાય સાકાર મૂર્તિમાન વિરાજમાન છે.” (વચ.ગ.અં. ૭) પ્રેમાનંદ સ્વામીના કીર્તનમાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે : “મારું ધામ છે રે, અક્ષર અમૃત જેનું નામ, તેમાં હું રહું રે, દ્વિભુજ દિવ્ય સદા સાકાર. તે તેજને વિષે (અક્ષરધામને વિષે) એક ભગવાનની મૂર્તિ દેખાય છે તે અતિ પ્રકાશમય છે અને તે મૂર્તિ ઘનશ્યામ છે તો પણ અતિશય તેજે કરીને શ્યામ જણાતી નથી, અતિશય શ્વેત જણાય છે. અને તે મૂર્તિ દ્વિભુજ છે અને તે મૂર્તિને બે ચરણ છે અને અતિશય મનોહર છે. પણ ચાર ભૂજ કે અષ્ટભુજ કે સહસ્રભુજ તે એ મૂર્તિને નથી. એ મૂર્તિ તો અતિ સૌમ્ય છે અને મનુષ્યના જેવી આકૃતિ છે ને કિશોર છે.” (વચ.ગ.મ. ૧૩) “જેવા સાકાર પ્રગટ ભગવાન પૃથ્વી ઉપર વિરાજે છે અને જેવા (સાકાર) તે ભગવાનના ભક્ત ભગવાનની સમીપે વિરાજે છે તેવાને તેવા જ જ્યારે આત્મંતિક પ્રલય થાય છે ત્યારે પણ (સાકાર) રહે છે. અને આ ભગવાન ને ભગવાનના ભક્ત તે સદા સાકાર જ છે.” (વચ.ગ.પ્ર. ૩૭) “આત્મંતિક પ્રલય થાય છે ત્યારે પણ ભગવાન ને ભગવાનના ભક્ત તે દિવ્ય સાકાર રૂપે કરીને અક્ષરધામને વિષે (દર્શનરૂપ) દિવ્ય ભોગને ભોગવતાં થકા રહે છે. અને તે ભગવાનનું રૂપ ને ભગવાનના ભક્તનાં રૂપ તે અનંત સૂર્ય ચંદ્રના પ્રકાશ સરખાં પ્રકાશે યુક્ત છે’ અને એવા તેજોમય દિવ્યમૂર્તિ જે ભગવાન તે જીવોના કલ્યાણને અર્થે ને પોતાને વિષે નવ પ્રકારની ભક્તિ જીવોને કરાવવાને અર્થે કૃપા કરીને પોતાની જે સર્વે શક્તિઓ, ઐશ્વર્ય, પાર્ષદ તેણે સહિત થકા જ મનુષ્ય જેવા થાય છે, ત્યારે પણ જે એવા મર્મના જાણનારા છે તે ભગવાનનું સ્વરૂપ અક્ષરધામને વિષે જેવું રહ્યું છે તેવું જ પૃથ્વીને વિષે જે ભગવાનનું મનુષ્ય સ્વરૂપ રહ્યું છે તેને સમજે છે; પણ તે સ્વરૂપને વિષે ને આ સ્વરૂપને વિષે લેશમાત્ર ફેર સમજતા નથી.” (વચ.પં. ૭) આ રીતે “ભગવાન તો સદા સાકાર જ છે.”

૪. **પ્રગટને ઓળખ્યા વગર કસર.** (૫/૭૪-૭૬) : જીવમાં અનાદિ કાળથી અનંત પ્રકારની કસર રહેલી છે. તે સર્વે ભગવાનના પ્રગટ સ્વરૂપને યથાર્થ ઓળખીને તેમને આશરે જવાથી ટળી જાય છે. શ્રીજીમહારાજ કહે છે : “ભગવાનના સ્વરૂપમાં જો કોઈ રીતની સમજવામાં કસર રહી તો કોઈ રીતે વાંધો ભાંગશે નહિ.” (વચ.ગ.મ. ૧૩) “બ્રહ્માદિકને પણ દુર્લભ એવો જે આ સત્સંગ તેમાં આવીને પરમેશ્વર વિના જેને બીજા પદાર્થમાં હેત રહે છે તેનું કારણ એ છે જે, જેવી એ જીવને પરોક્ષને વિષે પ્રતીતિ છે તેવી પ્રત્યક્ષને વિષે દૃઢપણે પ્રતીતિ થતી નથી.” (વચ.ગ.અં. ૨) “જે ભગવાનના ભક્તને ભગવાનનો નિશ્ચય પણ પરિપૂર્ણ હોય ને કામ, ક્રોધ, લોભાદિકે કરીને વિક્ષેપને ન પામતો હોય ને અતિશય ત્યાગી ને અતિ વૈરાગ્યવાન ને અતિ આત્મનિષ્ઠાવાળો હોય અને જો તે પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની મૂર્તિ વિના કાંઈક બીજું ઈચ્છે તો તેને ન્યૂન સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.” (વચ.ગ.અં. ૫) “ગુણાતીતાનંદ સ્વામી કહે છે. ‘જેવા મહારાજ છે ને જેવા આ સાધુ છે તેને જેમ છે તેમ ન જાણે તે નિરંતર અભાગિયા છે કેમ જે, છોતેરાનો મેઘ વરસ્યો ને વુઠે મેહે કાળ પડ્યો ને ગંગામાં નહાયો ને માથું કોરું રાખ્યું ! અને એમ જાણ્યા વિના આ સત્સંગમાં રહ્યા છે, તે તો જેમ છોકરાં, વાછરડાં રહ્યાં છે એમ રહ્યા છે.” (સ્વા.વા. ૩/૩૫) “ગમે તેવો શાસ્ત્રી હોય કે ગમે તેવો પુરાણી હોય, પણ આ પ્રત્યક્ષ ભગવાન ને આ પ્રત્યક્ષ સંત તેની ઓળખાણ જો ન હોય તો તે ખીજડા જેવો છે. ને તેને સંગે ટાઢું કે સુખ થાય જ નહિ.” (સ્વા.વા. ૩/૬૮) “આજ તો પ્રગટ ભગવાન છે, પ્રગટ સાધુ છે, પ્રગટ ધર્મ છે. ને આ સમામાં જેને નહિ ઓળખાય તેને પછવાડેથી માથું કૂટવું પડશે.” (સ્વા.વા. ૪/૪૮) સદ્ગુરુ મુક્તાનંદ સ્વામી કહે છે :

- પરોક્ષથી ભવતણો પાર આવે નહિ, વેદ વેદાંત કહે સત્ય વાણી

- મંગળ રૂપ પ્રગટને મેલી, પરોક્ષને ભજે જે પ્રાણી રે, તપ તીરથ કરે દેવ દેરાં, મન ન ટળે મસાણી રે.

પ્રગટ ભગવાનના સ્વરૂપને મૂકીને પરોક્ષ ભક્તિ તથા વ્રત, તપ, તીર્થ, દેવદર્શન કરવા છતાં મન અમન થતું નથી.

- ‘કોઈ કહે હરિ હો ગયે, કોઈ કહે હરિ હોવન હાર; મુક્ત પ્રગટકી પ્રીછ બિન, ભટકત સખ સંસાર.’

“શાસ્ત્રમાં ભગવાનની વાતો લખી હોય તે વાંચે કે તેનું વર્ણન સાંભળે પણ તેથી નથી કોઈ સુખ આવતું કે નથી કોઈ ખોટ ટળતી. તે માટે પ્રભુ પ્રગટ જ જોઈએ.” સદ્ગુરુ નિષ્કુળાનંદ સ્વામી લખે છે :

- ‘વાંચી કાગળ કોઈ કંથનો જેમ નાર અપાર રાજી થઈ,

પણ પ્રગટ સુખ પિયુતણું, અણું જેટલું આવ્યું નઈ.’ (નિ.કા. ભક્તિનિધિ -૧૪)

પ્રગટની ભક્તિ મૂકી જે પરોક્ષની ભક્તિ કરે છે તે કેવા ભૂલેલા છે તેનું વર્ણન કરતાં સદ્ નિષ્કુળાનંદ સ્વામી કહે છે :

જેમ કોઈ ફૂલવાડીનાં ફૂલ મેલી, આકાશ ફૂલની આશા કરે; પાર વિના પરિશ્રમ પડે, સાર થોડું જ મળે સરે.

તેમ પ્રગટ પ્રભુને પરહરી, પરોક્ષમાં કરે પ્રતીત; તે તો પીયૂષનો તરુ પરહરી, કરી છાશ પીવા ચાહે ચિત્ત. (નિ.કા. સારસિદ્ધિ - ૪૭)

- પ્રગટ ભજી ઋષિપતની, પરોક્ષ ભજ્યા ઋષિરાય; ઋષિ પત્નિએ હરિ રાજી કર્યા, ઋષિ રહ્યા પરિતાપમાંય.
પ્રભુ પ્રગટના પ્રસંગ વિના, રહી ગઈ એવા મોટાને ખોટ; આજ કાલના અભાગિયા, દશ વિના દિયે છે દોટ.
પ્રગટ વિના છે પાંપળાં, ભક્ત કરે છે ભવમાંય; ખરાં ખાંડતાં કુસકા, કણ નહિ નિસરે તે માંય.
હરિ લાડીલા લાડુ જમી ગયા, કેડે પડ્યાં રહ્યાં પતરાવળાં; જેથી ભૂખ ન જાય સુખ ન થાય,
વણ સમજે ચાટે છે સઘળાં. (નિ.કા. સારસિદ્ધિ - ૨૪)
- સદ્, બ્રહ્માનંદ સ્વામી કહે છે : ‘પ્રગટ પ્રમાણ હરિબીન પ્રાણી, ક્યું જહાં તહાં ભટકતા હૈ;
ઓર ઉપાય કીયે તે કોઈ વિધિ, આત ન ભવકો અંતા હૈ;
પ્રગટ પ્રમાણ પુરાણ બતાવે, ગીતા પ્રગટ કથંતા હૈ;
પ્રગટ પ્રમાણ બિના બ્રહ્માનંદ, સબ હી જગત ભરમંતા હૈ;’

પ્ર.૬ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ બે વિષે કારણો આપી સમજાવો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- વચનામૃત, સ્વામીની વાતો કે અન્ય શાસ્ત્રને સંદર્ભરૂપે ન દર્શાવ્યા હોય પણ વિવરણ લખ્યું હોય તો સંપૂર્ણ સાચું આપવું.

૧. ઈશ્વરાદિક કરતાં પરમેશ્વરનું સર્વજ્ઞપણું જુદા પ્રકારનું છે. (૩/૨૬-૨૭) પરમાત્માનાં જે અસાધારણ લક્ષણ વાયુપુરાણમાં વર્ણવ્યાં છે તેમાંનું પ્રથમ લક્ષણ સર્વજ્ઞતા છે. પરમાત્મા સર્વજ્ઞ છે, આ શબ્દનો સ્થૂળ અર્થ લેવાનો નથી; કારણ કે સર્વજ્ઞપણું તો ઈશ્વરાદિકમાં હોય છે અને મુક્તમાં પણ હોય છે. પરમેશ્વરમાં સર્વજ્ઞપણું જુદા પ્રકારનું છે. અનંત કોટિ બ્રહ્માંડના પદાર્થમાત્ર તથા જીવમાત્ર, ઈશ્વર કોટિના પ્રત્યેક ઈશ્વર, પોતાના ધામમાં વિરાજમાન અનંત કોટિ મુક્તો તથા મૂળ અક્ષર તેમની ક્રિયાને એકકાળાવિચ્છિન્ન જાણવું તે પરમાત્માનું સર્વજ્ઞપણું છે. પરમાત્મા સર્વના હૃદયને વિષે સાક્ષીરૂપ રહીને જાણે છે. જીવોના હૃદયમાં રહ્યા થકા જીવોનાં સ્થૂળ-સૂક્ષ્મરૂપે કરેલાં સર્વ કર્મોને જાણે છે. તેમના ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાનને પણ જાણે છે. તેમના ગુણ, દોષ, સ્વભાવ અને સંકલ્પમાત્રને જાણે છે. જગતની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ, લય સંબંધી ઈશ્વરના સંકલ્પો પણ જાણે છે.
૨. પોતાના ઈષ્ટદેવને વિષે અનન્ય નિષ્ઠા અને પતિવ્રતાની ટેક એ સાચા ઉપાસકનું લક્ષણ છે. (૪/૬૦-૬૧) શ્રીજીમહારાજે સર્વ દેવો, આચાર્યો અને અવતારો પ્રત્યે અત્યંત આદરભાવ રાખ્યો છે. શ્રીજીમહારાજે સર્વ દેવમંદિરોમાં તે તે દેવનાં સ્વરૂપો પધરાવી તેમનો આદર કર્યો છે, પણ પોતાના ઈષ્ટદેવને વિષે અનન્ય નિષ્ઠા અને પતિવ્રતાની ટેક એ સાચા ઉપાસકનું લક્ષણ છે, એ વાત ઉપર એમણે ખૂબ ભાર મૂક્યો છે. શ્રીજીમહારાજ કહે છે, “જેમ પતિવ્રતા સ્ત્રી હોય (તેને) પોતાના પતિના જેવી બીજા પુરુષમાત્ર સંગાથે લેશમાત્ર પ્રીતિ ન હોય અને પોતાના પતિના જેવો બીજા પુરુષનો ગુણ પણ ન આવે ને પોતાના પતિની મરજી પ્રમાણે જ વર્તે, એવી રીતે પતિવ્રતા સ્ત્રીને પોતાના પતિ સંગાથે દૈવ ટેક છે તેમ જ ભગવાનના ભક્તને પણ તેના જે બીજા અવતાર હોય તે સંગાથે પણ પ્રીતિ થાય નહિ.” (વચ.ગ. અં. ૧૬) “શિક્ષાપત્રી ૧૧૩માં શ્રીજીમહારાજે ભગવાનની ભક્તિ આ પૃથ્વીને વિષે સર્વે મનુષ્યોએ કરવી એમ કહ્યું છે. તેમાં સાચા મુમુક્ષુઓએ સર્વોપરી પ્રાપ્તિનું બળ જરૂર રાખવાનું છે. પરંતુ માહાત્મ્યના કેફથી છકી જઈ કોઈ દેવ-દેવી કે અવતારોની નિંદા કરવાની શ્રીજીમહારાજે સ્પષ્ટ ના કહી છે. એટલું જ નહિ, પણ એવો ભાવ બતાવનાર પ્રત્યે અણગમો પણ બતાવ્યો છે. બ્રહ્મસ્વરૂપ સ્વામીશ્રી શાસ્ત્રીજી મહારાજે પણ આ જ રીત રાખી છે. અક્ષરપુરુષોત્તમ મંદિરોમાં અવતારોની મૂર્તિઓ પણ પધરાવી છે. અવતારોના તેમજ શુક, સનકાદિક, નારદ, ધ્રુવ, પ્રહ્લાદ, ગોપીઓ જેવાં ભક્તોનાં જીવનમાંથી પ્રેરણા મળે અને ભક્તિ દૈવ થાય તેથી તેઓ શ્રીમદ્ભાગવતની કથા પણ કરતા ને કરાવતા. અનેક જીવો મહારાજનાં સ્વરૂપને ઓળખે, તેમાં જોડાય અને તેમની ભક્તિ કરે એવી પરમ કલ્યાણકારી દૈવિ રાખી મહારાજના સંતો-પરમહંસો, અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રાગજી ભક્ત, બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ અને બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજે અવિરત પરિશ્રમ કર્યો છે. વર્તમાનકાળે પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રી નારાયણસ્વરૂપદાસજી - પ્રમુખસ્વામી મહારાજ પણ અવિરત વિચરણ કરી દેશદેશમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાનની વિજયપતાકા લહેરાવી રહ્યા છે. જેમને સાચી જ્ઞાનદૈવિ છે એ એવી કોઈ અહંવૃત્તિ ધારતા નથી કે મારું જ શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ જે સારું છે તે મારું છે એમ સમજી ગુણગ્રાહક દૈવિ રાખી કાર્ય કરે છે.
૩. ઉત્તમ ભક્ત થવા માટે ઉત્તમ લક્ષણવાળા સંતની સેવા કરવી જોઈએ. (૫/૮૬-૮૭) વચનામૃતમાં અનેક સ્થળે શ્રીજીમહારાજે ગુણાતીત સંતનો મહિમા ભગવાન જેવો જ કહ્યો છે. તેથી ભગવાનની સેવા કરવાથી, આજ્ઞા પાળવાથી; તેમને પ્રસન્ન કરવાથી કે સમાગમ કરવાથી જે ફળ થાય છે તે જ ફળ એવા ગુણાતીત સંત થકી પણ થાય છે. વચ.ગ.અં.૩૫ માં મહારાજ કહે છે કે “એવા સાધુની સેવા કરે તો ભગવાનની સેવા કર્યા તુલ્ય ફળ થાય છે.” વચ.વર.ના ૫ માં પણ શ્રીજીમહારાજ કહે છે કે “એવી રીતે ભગવાન ને ઉત્તમ લક્ષણ વાળા જે સંત તેની અતિપ્રેમે કરીને સરખી સેવા જે કરે તે કનિષ્ઠ ભક્ત હોય ને તે બે જન્મે તથા ચાર જન્મે તથા દસ જન્મે કે સો જન્મે કરીને ઉત્તમ ભક્ત જેવો થનારો હોય તે આ ને આ જન્મે કરીને ઉત્તમ ભક્ત થાય છે. એવું ભગવાન અને ભગવાનના ભક્ત તેની સરખી સેવા કર્યાનું ફળ છે.” એવા ગુણાતીત સંતના પ્રસંગથી, સેવાથી, પ્રસન્નતાથી જ શુભ સંસ્કારો થાય છે, ભગવાનમાં પ્રીતિ થાય છે, સ્વભાવ ટળે છે, વાસના બળે, ધર્મ-જ્ઞાનાદિક અનંત કલ્યાણકારી ગુણો યુક્ત ભક્તિ ઉદય થાય છે અને જીવનું અતિશય રૂડું પણ એ થકી જ થાય છે, એટલે કે સંત થકી જે જે ચિંતવીએ તે તે પ્રાપ્ત થાય છે.
૪. શ્રીજીમહારાજને શરીરે બહુ ભાર લાગ્યો અને પરસેવો થયો. (૬/૧૧૬-૧૧૭) વરતાલમાં માંદા સાધુની ગોદડીઓ ગોમતીમાં ધોઈને સ્વામી આવતા હતા. મહારાજ વાસણ સુથારને ત્યાંથી જમીને આવતા હતા. હનુમાનવાળા દરવાજે મહારાજ અને સ્વામી

ભેગા થયા ત્યારે સ્વામીએ વૃત્તિથી મહારાજની મૂર્તિ પકડી લીધી. અઢાર ગોદડીઓના ભારથી સ્વામી પરસેવે રેબઝેબ થઈ ગયા હતા. મહારાજને પણ પરસેવો થવા લાગ્યો. થોડી ક્ષણ પછી મહારાજે સ્વામીની રજા માંગી : “સાધુરામ, ચાલશું હવે ?” ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું : “મહારાજ ! પધારો.” સભામાં આવી મહારાજે કહ્યું : “અમારે શરીરે બહુ ભાર લાગ્યો છે એટલે પરસેવો થાય છે.” તેથી ભગુજી તથા બાપુ રતનજી મહારાજને પંખો નાખવા લાગ્યા. ત્યારે મહારાજે કહ્યું : “ઓલ્યા સાધુના ખભા ઉપરથી ગોદડીઓ ઉતારી લો તો અમારો ભાર હળવો થશે.” તેથી ભગુજીએ બધી ગોદડીઓ સ્વામીના ખભા ઉપરથી લઈ લીધી. પછી મુક્તાનંદ સ્વામી, બ્રહ્માનંદ સ્વામી વગેરે સંતોને બોલાવીને મહારાજે કહ્યું : “સાણસામાં જેમ સાપ પકડે, તેમ અમારી મૂર્તિને ત્રણેય અવસ્થામાં આ સાધુએ ઝાલી રાખી છે. (અર્થાત્ અમારી મૂર્તિને અખંડ દેખે છે.) એ અમારે રહેવાનું સાક્ષાત્ અક્ષરધામ છે. સર્વ થકી શ્રેષ્ઠ છે અને મોટા મોટાઓને પણ સમાગમ કરવા યોગ્ય છે.”

પ્ર.૭ ઉપાસનામાં શું સમજવું ? અને શું ન સમજવું ? તેના આધારે નીચે આપેલાં વાક્યોની પૂર્તિ કરો. (કુલ ગુણ : ૭)

(ઉપાસનામાં શું સમજવું ?)

૧. પરમાત્માની ઈચ્છાથી આવો બ્રહ્મરૂપ ભક્ત દેહ મૂકીને અર્થિમાર્ગે પરમાત્માના અક્ષરધામને પામી, બ્રાહ્મીતનુએ યુક્ત થઈ સદાય અક્ષરધામાધિપતિ પરબ્રહ્મની દાસભાવે દર્શનરૂપ સેવા કરતો થકો દિવ્ય આનંદને ભોગવતો રહે છે. (૧૪૫)
૨. માયા ત્રિગુણાત્મક, પરિણામી નિત્ય, જડ, અનંતકોટિ બ્રહ્માંડરૂપ સૃષ્ટિનું ઉપાદાન અને વિવિધ વિસ્મયકારી એવી પરબ્રહ્મની શક્તિ છે. આ જ માયા જીવો તથા ઈશ્વરોની અહં-મમતાનો હેતુ હોઈ તેઓની અનાદિ સંસૃતિનું કારણ બને છે. અક્ષરબ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મ સદાય આ માયાથી અત્યંત નિર્લેપ, પર અને તેના શરીરી છે. (૧૪૩-૧૪૪)
૩. આ ઈશ્વરો જીવની જેમ અસંખ્ય, સ્વરૂપતઃ અણુવત્ સૂક્ષ્મ, અચ્છેદાદિ લક્ષણેયુક્ત, જ્ઞાનસ્વરૂપ, જ્ઞાતા અનાદિકાળથી માયાથી બદ્ધ, શુભાશુભ કર્મના કર્તા અને તે તે કર્મફળના ભોક્તા છે. પ્રધાનપુરુષ, વિરાટ પુરુષ, તેનાં ઈન્દ્રિયો-અંતઃકરણના દેવતાઓ, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ વિગેરે ઈશ્વર તત્ત્વના ચૈતન્યો છે, અને તે ચૈતન્યો સ્વરૂપ-સ્વભાવે કરીને પરસ્પર જુદા છે. (૧૪૪)
૪. તેઓ સદા સ્વાભાવિક અનંત દિવ્ય કલ્યાણકારી ગુણોથી યુક્ત અને માયિક ગુણોથી રહિત છે, નિર્દોષ છે, સર્વદા સર્વઐશ્વર્યસંપન્ન છે, સર્વજ્ઞ છે, સર્વકર્તાહર્તા છે. સકળ સૃષ્ટિના નિમિત્ત અને ઉપાદાન કારણ છે. (૧૪૧-૧૪૨)

(ઉપાસનામાં શું ન સમજવું ?)

૫. એકલા અક્ષરબ્રહ્મ જ છે. પુરુષોત્તમ પણ તેમાં જ રહ્યા છે, અને તે દ્વારે જ રહી શકે છે. અર્થાત્ સ્વરૂપ-સ્વરૂપી ભેળા છે, તેમ ન સમજવું. (૧૪૬)
૬. સદ્ગુરુ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી ઉપરાંત બીજા પરમહંસોને પણ અનાદિ મૂળ અક્ષરબ્રહ્મ કહી શકાય, તેમ ન સમજવું. (૧૪૬)
૭. આજ્ઞા પાળ્યા વગર, શિક્ષાપત્રી પાળ્યા વગર, અથવા તેને ગૌણ કરીને મોક્ષ મળી શકે છે, તેમ ન સમજવું. (૧૪૬)

પ્ર.૮ ટૂંકનોંધ લખો : ‘શ્રીજીમહારાજની સાકાર સ્વરૂપમાં રુચિ’ (૩/૮-૧૦) (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ : ઓછામાં ઓછા ત્રણ પ્રમાણો લખેલા હોવા જોઈએ.

ઉપાસનાની સમજણ જે શ્રીજીમહારાજે પ્રવૃત્તાવી છે તેમાં ભગવાનના સાકાર સ્વરૂપમાં પોતાની રુચી બતાવી છે. નિરાકારપણામાં પોતાની રુચી જણાવતા નથી. શ્રીજીમહારાજ વચનામૃત ગ.પ્ર. ૭૧માં કહે છે કે “અમે પણ એ જ પક્ષ (સાકારપણે ભગવાનનું પ્રતિપાદન કર્યું છે તે)નું ગ્રહણ કરીએ છીએ. શ્રીજીમહારાજ કહે છે કે “(અમારે) સાકારપણાની દ્રઢ પ્રતીતિ છે, તે કેટલાક વેદાંતના ગ્રંથ વંચાવ્યા ને સાંભળ્યા તો પણ પ્રતીતિ ટળી જ નહિ.” (વચ.ગ.મ.૩૯) સાકારપણાની એવી નિઃશંક દૃઢ પ્રતીતિનું કારણ દર્શાવતાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે : “આ જે વાર્તા (સાકારપણાની) તે અમે પ્રત્યક્ષ દેખીને કહી છે માટે એમાં કોઈ સંશય નથી.” (વચ.ગ.પ્ર. ૬૪) શ્રીજીમહારાજને ભગવાનના સાકારપણામાં અતિશય રુચી હોવાથી જે કોઈ મુમુક્ષુ ભગવાનને સાકાર માનીને ઉપાસના કરતો હોય તે અમને ગમે છે. આ વાતને સ્પષ્ટ કરતાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે : “આ ભગવાન ને ભગવાનના ભક્ત તે સદા સાકાર જ છે એમ સમજતો હોય અને ગમે તેવા વેદાંતીના ગ્રંથ સાંભળે પણ ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તને નિરાકાર સમજે જ નહિ... એવી જેને ભગવાનને વિષે સાકારપણાની દૃઢ પ્રતીતિ હોય ને તે જેવો તેવો હોય તો પણ એ અમને ગમે છે.” (વચ.ગ.પ્ર. ૩૭) વળી, જેને આવી સાકારપણાની નિષ્ઠા છે તેને જ મહારાજે ઉપાસનાવાળો કહ્યો છે. ‘ભગવાનના સ્વરૂપને વિષે સદા સાકારપણાની નિષ્ઠા દ્રઢ હોય ને પોતે જે ભજનનો કરનારો બ્રહ્મરૂપ થાય તો પણ તે નિષ્ઠા જાય જ નહિ. અને ગમે તેવા નિરાકાર પ્રતિપાદનના ગ્રંથને સાંભળે તો પણ “ભગવાનના સ્વરૂપને સદા સાકાર જ સમજે અને શાસ્ત્રને વિષે ગમે તેવી વાત આવે તો પણ પોતે ભગવાનના સાકાર સ્વરૂપનું જ પ્રતિપાદન કરે, પણ પોતાની ઉપાસનાનું ખંડન થવા દે જ નહિ. એવી રીતે જેની દૃઢ સમજણ હોય તેને ઉપાસનાવાળો કહીએ.” (વચ.ગ.પ્ર.૪૦) પણ “જો (ભગવાનને) સાકાર ન સમજે તો તેની ઉપાસના પણ દૃઢ ન કહેવાય. (વચ.ગ.અં૩૫) માટે “ભગવાનના આકારનું ક્યારેય ખંડન ન કરવું.” (વચ.ગ.પ્ર.૭૧) શ્રીજીમહારાજના સ્વમુખનાં આ સર્વે વચનો પરથી સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે શ્રીજીમહારાજને પોતાના સાકારપણામાં દૃઢ પ્રતીતિ ઉપરાંત રુચિ પણ છે. આમ, શ્રીજીમહારાજને પોતાને તો સાકારપણાની પ્રતીતિ છે જ પણ પોતાના આશ્રિતો પણ સાકારપણાની પ્રતીતિ રાખે તે માટે, આવી નિષ્ઠાથી ગમે તેવાં પાપ બળી જશે ને કલ્યાણ થશે તે લાભ જણાવીને સાકારપણાની પ્રતીતિ રાખવા પોતાના આશ્રિતોને આજ્ઞા કરે છે. ભગવાનને સાકાર જાણીને નિષ્ઠા રાખી હોય ને, કદાચિત્, તેથી કાંઈક પાપ થઈ ગયું હોય તો એનો શો ભાર છે ? એ પાપ તો ભગવાનને પ્રતાપે કરીને સર્વે બળી જશે. ને એ જીવ ભગવાનને પામશે. માટે ભગવાનના આકારને વિષે દૃઢ પ્રતીતિ રાખીને એની દૃઢ ઉપાસના કરવી. એમ અમે તમને સર્વેને કહીએ છીએ, તે આ વાર્તાને સર્વે દૃઢ કરીને રાખજ્યો.” (વચ.ગ.મ. ૩૯) કદાચ કોઈ કાચી મતિવાળો હોય અને અતિ દૃઢપણે સાકારપણાની પ્રતીતિ ન હોય અને તેને નિરાકારપણાના શબ્દોની અસર ન થાય તે માટે

શ્રીજીમહારાજ આજ્ઞા કરતાં કહે છે : જે શાસ્ત્રમાં ભગવાનનું સાકારપણું પ્રતિપાદન ન કર્યું હોય તે ગ્રંથ શુદ્ધ વેદાંતના હોય ને અદ્વિતીય નિરાકારનું પ્રતિપાદન કરતા હોય ને તે ગ્રંથ સુધા બુદ્ધિવાનના કરેલા હોય, તો પણ તે ગ્રંથ કોઈ દિવસ ભણવા નહિ ને સાંભળવા પણ નહિ. (વચ.લો. ૬) તથા નિરાકારપણાની પ્રતીતિવાળા શુદ્ધવેદાંતીનો સંગ કરવાની ના પાડી છે. આ રીતે, ભગવાનના સાકાર સ્વરૂપમાં શ્રીજીમહારાજે પોતાની રુચિ સ્પષ્ટ બતાવી છે. પણ નિરાકારની સમજણ તરફ પણ પોતાનો સ્પષ્ટ અણગમો બતાવ્યો છે.

(વિભાગ - ૨ સત્સંગ વાચનમાળા ભાગ ૩, આઠમી આવૃત્તિ એપ્રિલ - ૨૦૧૧,

યુગવિભૂતિ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ આઠમી આવૃત્તિ, મે - ૨૦૧૪)

પ્ર.૮ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ :- કોણ કહે છે - ૧ ગુણ, કોને કહે છે - ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે - ૧ ગુણ.

૧. “મારી પાસે તો આ જ વસ્ત્રો છે ને ઘરેણાં તો હું પહેરતો જ નથી.” (૭/૬૮-૬૯)

⇒ શિવલાલ શેઠ - આચાર્ય મહારાજને (રઘુવીરજી મહારાજને)

⇒ ગઢડા મંદિરમાં સયાજીરાવ ગાયકવાડ દર્શને આવવાના હોવાથી આચાર્ય મહારાજની આજ્ઞાથી સરકારના સમૈયામાં શિવલાલ શેઠ કારભારી બન્યા હતા. હંમેશાં સાદાં વસ્ત્રો પહેરતાં શિવલાલભાઈ રોજના પહેરવેશમાં આવ્યા હોવાથી આચાર્ય મહારાજે તેમને સારાં વસ્ત્રો અને ઘરેણાં પહેરવાનું કહ્યું ત્યારે અથવા

૨. “ઘેર આમ બગાડો છો ?” (૬/૫૮)

⇒ મહારાજ - કાઠીઓને

⇒ પર્વતભાઈને ઘેર કાઠીઓએ કોઠીનાં સાણાં કાઢી નાખી પાવરાં ભરી ભરીને ઘોડાંને ચડાવ્યાં અને વાડામાં ખડનાં ભરમાં ઘોડાંને છૂટાં મૂકી દીધાં તે મહારાજે જોયું ત્યારે કહે છે.

૩. “આપને ધન ભેગું કરીને બીજો શો ઉપયોગ કરવાનો હતો ?” (૪/૪૩)

⇒ સ્વામી (ગુણાતીતાનંદ સ્વામી) - આચાર્ય મહારાજને (રઘુવીરજી મહારાજને)

⇒ સંવત ૧૮૧૧માં સ્વામી હરિજયંતીના સમૈયા ઉપર વરતાલ પધાર્યા ત્યારે આચાર્ય મહારાજે પધરામણીમાં આવેલી ભેટમાંથી સત્સંગિજીવનની કથા કરાવીને સાડા ચાર મહિના સાધુ-હરિભક્તોનું તમામ ખોરાકી ખર્ચ આપવાની વાત સ્વામીને કરી ત્યારે. અથવા

૪. “હવે વડોદરા સામે દૃષ્ટિ ન હોય.” (૧/૧૦-૧૧)

⇒ ગોપાળાનંદ સ્વામી - વડોદરાના ભક્તોને (બાપુ રાયજી, પ્રેમાનંદ રાયજી)

⇒ વૈશાખી પૂનમના સમૈયે આવેલા હરિભક્તોએ સ્વામીના દર્શન કરતાં હવે દેહ રહેશે નહિ તેવું જણાતાં તેમણે સ્વામીને પ્રાર્થના કરતાં કહ્યું : “દયાળુ ! વડોદરા સામે દૃષ્ટિ રાખજો !” ત્યારે કહે છે.

૫. “અમારી જિંદગીમાં આવા મુસાફર પહેલી જ વાર જોવા મળ્યા છે.” (૩૩)

⇒ અધિકારીઓ - સ્વામીશ્રીને / સંતોને

⇒ એરપોર્ટના અધિકારીઓએ સ્વામીશ્રી અને સંતોનો સંપૂર્ણ સામાન ચેક કર્યો પણ કંઈ ન મળ્યું. સામાન્ય રીતે મુસાફરીમાં રખાતા પંચોતેર જેટલા શિલીંગ પણ સ્વામી કે કોઈ સંતો પાસેથી ન મળ્યા ત્યારે કહે છે. અથવા

૬. “ભગવાન અને સંતનું કાર્ય એકબીજાને નજીક લાવવાનું છે.” (૫૧)

⇒ સ્વામીશ્રી - સૌને

⇒ કૂકડ અને ઓદરકા ગામના દરબારોના અપૈયા છોડાવી જૂના વેરનું નિરાકરણ કરી સૌને એક કરી આશીર્વાદ આપતાં કહે છે.

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણ જણાવો. (નવેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ : અહીં કેવળ પ્રસંગોના મુદ્દા જ આપ્યા છે. પરીક્ષાર્થીઓએ તે વિસ્તૃત રીતે લખેલા હોવા જોઈએ.

૧. વૈષ્ણવો આચાર્ય રઘુવીરજી મહારાજ પાસે માફી માંગવા આવ્યા. (૪/૪૨-૪૩) એક વાર મહેળાવમાં સંતમંડળ ગયેલું અને મહારાજના મહિમાનું કીર્તન ગાતું હતું : ‘મતપંથને માથે મેખ મારી, લીધા જન છોડવી જો, મુંડ્યા કંઈક ગુરુ ભેખ, પાડ્યા મહંત ને ગોડવી જો.... રાજે ગઢપુર.’ મંદિરની બાજુમાં આવેલી હવેલીમાં ગુંસાઈએ આ પદ સાંભળ્યું. ઘણા વખતની રીસ ભેગી થયેલી તેથી હલ્લો લઈ તે મંદિરમાં આવ્યો. જુવાનિયા સાધુઓ તો આઘાપાછા થઈ ગયા પણ એક ઘરડા સાધુ બેસી રહ્યા. તેમને સૌએ માર્યા, તે એટલી હદ સુધી કે તે સાધુનો દેહ ત્યાં ને ત્યાં જ પડી ગયો. આ વાતની વરતાલમાં ખબર પડી એટલે નિત્યાનંદ સ્વામીએ સો બંદૂકધારી પાર્ષદોને મહેળાવ જઈ તે ગુંસાઈની ખબર લઈ લેવા આજ્ઞા કરી. પણ રઘુવીરજી મહારાજને ખબર પડી એટલે એમણે સૌને વાર્યા કે “આપણે વેર લેવું નથી, મહારાજ સારું કરશે.” આ બાજુ એક સાધુ મરી ગયા એટલે વાત સરકાર સુધી પહોંચી અને ગુંસાઈને સજા થવાની તૈયારી થઈ. પછી બધા વૈષ્ણવો ભેળા થઈ રઘુવીરજી મહારાજ પાસે આવ્યા, માફી માગી અને ગુંસાઈને છોડાવવા વિનંતી કરી. તરત આચાર્ય મહારાજે ફરિયાદ પાછી ખેંચાવી ગુંસાઈને સજામાંથી બચાવી લીધા. અથવા

૨. શિવલાલ શેઠની સાળીને જરા માહું લાગ્યું. (૭/૬૭) કુટુંબમાં કોઈ માંગલિક પ્રસંગે શિવલાલભાઈનાં સાળી એમને ઘેર આવેલાં.

બહોળા કુટુંબને લઈને અને સ્ત્રીઓ સાથે પ્રયોજન વગર વાતચીત ન કરવાની ટેવવાળા શિવલાલભાઈને, બે-ત્રણ માસથી સાળી ઘરમાં હોવા છતાં ખબર પડેલી નહિ; કારણ તેમનું જીવન જ એ રીતે સત્સંગમય ગોઠવાઈ ગયું હતું. પાંચ વખત માનસી, ધ્યાન, સાચંકાળે મંદિરે જઈ નિત્યનિયમ, સ્વાભાવિક ચેષ્ટા વગેરે કરી મોડી રાત્રે ઘેર આવવું. દુકાનમાં પણ એ જ રીતે ભગવાનમાં જ વૃત્તિ રાખવાનો અધ્યાસ. પણ એક દિવસ તેઓ જમવા બેઠા હતા અને તેમનાં સાળી પીરસવા આવ્યાં. તેમનાથી ભાતમાં ઘી વધારે પડી ગયું. ત્યારે સહેજ ઊંચું જોવાઈ જતાં તેમની દૃષ્ટિ સાળી ઉપર પડી અને સ્વાભાવિક પૂછવું : ‘તમે ક્યારે આવ્યાં ?’ આ સાંભળી તેમનાં સાળીને જરા માઠું પણ લાગ્યું. પછી સૌએ તેમને સમજાવ્યું કે શિવલાલભાઈની એવી અલૌકિક સ્થિતિ છે.

૩. **સ્વામીશ્રી ક્ષમાનો સાગર છે. (૨૭)** લંડન મંદિરમાં એક મુરબ્બી સ્વામીશ્રીને મળવા આવ્યા, કંઈક ગેરસમજે તેમને વિકૃત અને ઉગ્ર બનાવ્યા હતા. ન શોભે તેવા વાણીપ્રહારોથી એમણે સ્વામીશ્રી સાથે વાર્તાલાપ શરૂ કર્યો. વર્તન અસભ્ય ને તોછડું હતું. સામે બેઠેલા એક બે સંતો અને યુવકો માટે તે અસહ્ય હતું. પણ સ્વામીશ્રી બિલકુલ સ્વસ્થ હતા. તેમના ચહેરા પર ન તો અકળામણ હતી, ન તો આકોશ કે ન તો પ્રતિકાર કરવાનો ઉકળાટ. ક્ષમાની મૂર્તિ બનીને શાંતિથી બેસી જ રહ્યા ને બીજાનેય વાર્યા. એટલું જ નહિ, સેવકોને સૂચના આપી, ‘એમને જમાડીને મોકલજો.’ અપમાનને તે પલભરમાં ભૂલી શકે છે, કારણ કે તેઓ ક્ષમાના સાગર છે. આમ માન હોય કે અપમાન હોય સ્વામીશ્રી બંનેમાં સ્થિર છે. **અથવા**

૪. **દોઢ-બે મહિનાથી ચાલતું આંદોલન અચાનક જ શરત વિના સમેટાઈ ગયું. (૫૫-૫૬)**

જ. ૧૯૮૧ના માર્ચ-એપ્રિલ માસની ઘટના છે. એક તરફ ભગવાન સ્વામિનારાયણ દ્વિશતાબ્દી મહોત્સવના પાંચમ ગુંજ રહ્યા હતા. તો બીજી તરફ અનામત આંદોલનના પ્રશ્ને ગુજરાત ભડકે બળતું હતું. ચાલુ ઉત્સવે પણ અમદાવાદ શહેરમાં તોફાનનાં છમકલાંઓ સૌને થડકાવી દેતાં હતાં. સુભાષભ્રિજને છેડે ‘સ્વામિનારાયણ નગર’માં ભક્તિનો દિવ્ય માહોલ સર્જાયો હતો. મહોત્સવના મુખ્ય દિવસે તા.૧૨-૪-૮૧ના રોજ ‘સ્વામિનારાયણ નગર’માં સ્વામીશ્રીને કેટલાક પત્રકારો ઘેરી વળ્યા હતા. અનામત આંદોલનના કારણે શહેરમાં ઠેર ઠેર ધમાલ ચાલતી હતી. તે અંગે એક પત્રકારે સ્વામીશ્રીને પ્રશ્ન કર્યો ધમાલ, કરફયુ વગેરેના ઉકેલ માટે આપે કાંઈ કાર્ય કર્યું છે ? ત્યારે સ્વામીશ્રીએ કહ્યું ‘અમે પ્રાર્થના કરી છે, જેથી શાંતિ થાય....’. તેનાથી સંતોષ ન થતાં પત્રકારે કહ્યું ‘શેરીઓમાં, ગલીઓમાં જઈ આપની સંસ્થાએ શું કર્યું છે જેથી પ્રશ્ન હલ થાય ? પ્રાર્થના દ્વારા આ પ્રશ્ન ઊકેલાશે ?’ ત્યારે સ્વામીશ્રીએ કહ્યું ‘અમને વિશ્વાસ છે કે અમારી પ્રાર્થના કામ કરે જ છે !’ એ જ રાત્રે સભામાં સ્વામીશ્રીએ જાહેરમાં ભગવાનનાં ચરણોમાં પ્રાર્થના ઉચ્ચારી અને કહ્યું ‘સમગ્ર ગુજરાતમાં શાંતિ થાય અને રાજનેતાને વિદ્યાર્થીઓ પણ સમાધાન કરે તેવી ભગવાનનાં ચરણોમાં પ્રાર્થના કરીએ છીએ. ગુજરાતની જનતાને પણ શાંતિ માટે અપીલ કરી અને સૌના આશ્ચર્ય વચ્ચે કોઈપણ પૂર્વ શરત વિના આંદોલનકારોએ આંદોલન સમેટી લીધું. આંદોલનનો સુખદ અંત આવ્યો. આ બન્ને સમાચાર પર નજર નાંખતા એ પત્રકારને સમજાયું કે સ્વામીશ્રી જેવા મહાપુરુષની પ્રાર્થના અને શબ્દોનું શું વજન હોય છે !

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા વિષયો ઉપર મુદ્દાસર વિવરણ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : અહીં કેવળ પ્રસંગોના મુદ્દા જ આપ્યા છે. પરીક્ષાર્થીઓએ તે વિસ્તૃત રીતે લખેલા હોવા જોઈએ.

૧. **કુશળકુંવરબાની ભક્તિ (૫/૪૯-૫૫)** ધર્મપુરનાં કુશળકુંવરબા દરરોજ બ્રાહ્મણ પાસે ભાગવતની કથા કરાવતા. એક વખત ‘શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને રૂક્મણિનું કાંડું પકડ્યું’ એવી રૂક્મણિહરણની વાત કથામાં આવતા રાણીએ ભૂદેવને કહ્યું આમ પ્રગટ ભગવાન જ્યારે આપણું કાંડું પકડશે ત્યારે આપણો ઉધ્ધાર થશે. ત્યાર બાદ આ પ્રસંગથી રાણીને ભગવાનને મળવાની તીવ્ર ઝંખના થઈ. ત્યાર બાદ પરમચૈતન્યાનંદ સ્વામી ફરતા ફરતા ધર્મપુર આવ્યા ને તેમની પાસેથી મહારાજના મહિમાની અદ્ભૂત વાતો સાંભળી તેઓને મહારાજનાં દર્શનની તીવ્ર ઈચ્છા જાગી. ડાંગરના હાથે ફોલીને ચોખા તૈયાર કરી શ્રીજીમહારાજને આમંત્રણ પત્ર સાથે મોકલ્યા. ત્યારબાદ મહારાજ સંઘ લઈ ધર્મપુર પધારે છે. તેમનું ધામધૂમથી સ્વાગત કરે છે. મહારાજનાં દર્શનથી રાણી દેહભાન ભૂલી જાય છે. મહારાજ કાંડું પકડી તેમને ઉભા કરે છે. તેઓ મહારાજને પ્રશ્ન પૂછે છે કે અર્નિદેશથી લખ્યું હતું તેનો અર્થ શું થાય! તેઓને મહારાજે અલૌકિક દર્શન આપ્યા ને દરબારથી માંડી અક્ષરધામ સુધી નિર્દેશ અર્નિદેશની વાત કરી. રાણી મહારાજની રસઘન મૂર્તિ હૃદયમાં ઉતારતા ગયા. મહારાજ છ માસ રોકાયા. કાઠિયાવાડનાં હરિભક્તોને દાણ માફ કરાવી અને ચોરોનો ભય હોવાથી શસ્ત્રધારી અસવારો ગોઠવી બોલાવ્યા. સંતોને તથા મહારાજને ભાતભાતના પકવાન ને નિત્ય નવીન થાળ જમાડતા ને દેખરેખ રાખતા. સંતોને પત્તરમાં પાણી ન નાંખવા વિનંતી કરતા. ઉત્તમ મેવા મીઠાઈ પરગામથી મંગાવતા. દૂધ, દહીં, ઘી, ખાંડ, સાકરની તો રેલમછેલ કરાવતા. નગરમાં સવારી ફેરવીને સૌને મહારાજના દર્શનનો લાભ આપ્યો. મહારાજને અલંકારોથી ભરી દીધા ને આરતી ઉતારી રાજ્યના ધન ભંડાર અર્પણ કરી અહીં રહેવા વિનંતી કરી. મહારાજે રાજ થઈ કહ્યું ‘અમે રાજ કરવા નથી આવ્યા અનેક જીવને નિર્વાસનિક કરવા આવ્યા છીએ. તમે પણ રાજ્યની વાસના ન રાખશો, નહિ તો બીજો જન્મ લેવો પડશે.’ રાણીએ નિર્વાસનિક કરવા પ્રાર્થના કરી. મહારાજે તેમને ચરણારવિંદ પાડી આપીને તેમાં વૃત્તિ રાખવા કહ્યું મહારાજને હાથી પર પધરાવી એક ગાઉ સુધી વાજતે ગાજતે વળાવવા ગયાં. મહારાજની વિદાયથી તેમને ખૂબ આઘાત લાગ્યો. મહારાજનું જે જે સુખ લીધું હતું ને બાવીસ વાર આરતી ઉતારી હતી તથા જેટલી વાર વૃત્તિથી મળ્યાં હતાં તે બધું સંભારવા લાગ્યાં ને મહારાજ પધાર્યા પછી પંદરમા દિવસે મહારાજનું સ્મરણ કરતાં દેહ ત્યાગ કર્યો. આવી તેમની ભક્તિ હતી. **અથવા**

૨. **ગોપાળાનંદ સ્વામીનો ત્યાગ અને વૈરાગ્ય. (૧/૮)** સદ્ગુરુ ગોપાળાનંદ સ્વામીની ત્યાગ અને વૈરાગ્યની છટા અદ્ભૂત હતી. તેમના

દેહની પ્રકૃતિ કૃષ અને કોમળ હોવા છતાં તેમને ત્યાગનો ઈશક સહેજ પણ મોળો પડતો નહિ. એક વખત એક પ્રેમી હરિભક્તે ભાવથી સ્વામીને રેશમી કોરનું ધોતિયું ઓઢાડી આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરી કે ફાટે નહિ ત્યાં સુધી આ ધોતિયું પહેરવું. સ્વામીએ તેના ભાવનો અનાદર ન થાય અને મહારાજની આજ્ઞા પણ સચવાય તેવી રીતે યુક્તિ કરીને ધોતિયું ખૂબ તાણીને પહેર્યું કે જેવા પોતે બેસવા ગયા કે તરત જ ફાટી ગયું. અને તરત જ કાઢી નાખ્યું. શ્રીજીમહારાજની રેશમી કે જરીયાની વસ્ત્ર ન પહેરવું તે આજ્ઞા બરાબર પાળી. આવા ત્યાગની સાથે સાથે સ્વામીની વૈરાગ્ય છટા પણ નિરાળી હતી. તે દૂધ, ઘી વગેરે સ્નિગ્ધ પદાર્થો લેતા નહિ. રોટલી પણ કોરી જમતા અને વધારાનું પોતાને ભાગે આવતું ઘી અગ્નિદેવતાને હોમી દેતા. આ કારણથી તેમના શરીરને વિશેષ ઘસારો લાગતો. સ્વામીનો દેહ સારી રીતે સચવાય અને હરિભક્તોને તેમના સમાગમનું સુખ અધિક મળે તે હેતુથી ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ કહ્યું કે, ‘સ્વામી ! હવે તમારી અવસ્થા થઈ છે તો હવે થોડું થોડું ઘી રોટલીમાં જમો,’ પરંતુ સ્વામીની આ પ્રકારની રુચિ ન હતી. તેથી ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ એક વાર રોટલી ઘી ચોપડીને તેમને જમવા આગ્રહપૂર્વક આપી. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીનો આગ્રહ, પ્રેમ અને વિનંતિ આગળ સ્વામી નમી પડ્યા અને જમી ગયા અને બોલ્યા કે ‘હવે ત્યાગ-વૈરાગ્યની વાતો મારાથી નહિ થાય માટે હવે તમે કરજો.’ આમ સ્વામી અન્યના પ્રેમભાવ અને આગ્રહ સામે નમી જતા પણ તેમના ત્યાગ-વૈરાગ્યની છટામાં નિશ્ચયના કારણે યુક્તિપૂર્વક તરી જતા.

૩. ફ્રેન્કને થયેલો શાંતિનો અનુભવ (૫૨-૫૩) ઈંગ્લેન્ડના લેસ્ટર શહેરમાં ફ્રેન્ક નામનો એક અંગ્રેજ સ્વામીશ્રીને મળવા આવ્યો. તેમના ૧૭ વર્ષના પુત્રને મનોચિકિત્સકો પાસે લઈ ગયા. તેઓએ પણ તેને ગાંડો ગણી ગાંડાની હોસ્પિટલમાં દાખલ કરી દીધો. ત્યાં પુત્રએ ફાંસો ખાઈને આપઘાત કર્યો. ત્યારથી તેઓને અને તેમના પત્નીને થતું અમારી ભૂલને કારણે જ આમ થયું છે. તેથી તેઓને અશાંતિ રહેતી હતી. આ વાત તેમણે સ્વામીને કરતાં સ્વામીશ્રીએ કહ્યું ભગવાનને ગમ્યું તે ખરું ! તમારો કે દીકરાનો વાંક નથી. બોજ માથે ન રાખવો. ભાર રહે તો ટેન્શન થઈ જાય. ગયેલો પાછો નહીં આવે. શાંતિ મેળવવા દર રવિવારે ચર્યમાં જઈને પ્રાર્થના કરવી. તમારા ચર્યમાં ધર્માદો કરવો. આ સાંભળીને ફ્રેન્કે કહ્યું આજે મારું બધું ટેન્શન દૂર થયું છે. ક્યારેય ન અનુભવેલ શાંતિનો મેં અનુભવ કર્યો. આ વાતની જાણ પાદરીને કરતાં પાદરીએ ચર્યની સભામાં આ વિશાળ હૃદયી ઓલિયા મહાપુરુષની વાત કરવાનું કહ્યું. અથવા

૪. ઘોડાને શાંત કર્યો. (૨૯) ૧૯૭૭માં ઈંગ્લેન્ડના આસ્ટન શહેરમાં સ્વામીશ્રીના સ્વાગતમાં નગરયાત્રાનું આયોજન થયું હતું. તે શહેરના મેયર અને અશ્વવિદ્યાના જાણકાર વિલ્કિન્સને જોયું તો સ્વામીશ્રીની બગીને જોડેલો ઘોડો રેસનો હતો. બેન્ડ-વાજાં વાગશે ત્યારે તે વિકરશે. તેમણે વ્યવસ્થાના અગ્રેસર શ્રી. સી. ટી. પટેલનું ધ્યાન દોર્યું. ત્યારે શ્રી. સી. ટી. પટેલે કહ્યું ‘એના નિયંતા સ્વામીશ્રી છે. તેઓ બગીમાં બેસશે પછી કાંઈ નહિ થાય !’ આ સાંભળીને મેયર ખૂબ ગુસ્સે થયાં. પણ કાંઈ બીજો નિર્ણય લે તે પહેલાં તો સ્વામીશ્રી પધારી ગયા અને બગીમાં બિરાજી ગયા વિલ્કિન્સનના આશ્ચર્ય વચ્ચે મદોન્મત ઘોડો એકદમ શાંત થઈ ગયો. સમગ્ર નગરયાત્રા દરમિયાન નીચી દૃષ્ટિ કરીને જ ચાલ્યો.

પ્ર.૧૨નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ : અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહિ.

૧. શ્રીજીમહારાજે રઘુવીરજી મહારાજને દર્શન દઈને શું કહ્યું ? (૪/૪૪)
- જ. ‘સ્વામીને અહીં રાખ્યા છે તો વાતો કરાવો, નહિ તો જૂનાગઢ જવા દો.’
૨. કયા ચાર સંતોએ વચનામૃતનું સંપાદન કરેલ છે ? (૧/૧૧)
- જ. ગોપાળાનંદ સ્વામી, નિત્યાનંદ સ્વામી, મુક્તાનંદ સ્વામી અને શુક્રમુનિએ વચનામૃતનું સંપાદન કરેલ છે.
૩. પૂર્વજન્મમાં શિવલાલ શેઠ કોણ હતા ? (૭/૬૬)
- જ. પૂર્વજન્મમાં શિવલાલ શેઠ સિદ્ધવલ્લભ રાજા હતા.
૪. શાસ્ત્રીજી મહારાજે શાંતિલાલને ભાગવતી દીક્ષા ક્યાં અને ક્યારે આપી ? (૮)
- જ. શાસ્ત્રીજી મહારાજે શાંતિલાલને ભાગવતી દીક્ષા ગોંડલમાં અને તા. ૧૦-૧-૧૯૪૦માં આપી.
૫. લંડનમાં અડધી રાતે જાગીને સ્વામીશ્રીએ શા માટે પ્રાર્થના કરી ? (૫૪)
- જ. ભારતમાં વરસાદ થાય અને પશુ-પ્રાણીઓ ને મનુષ્યો સુખી થાય માટે પ્રાર્થના કરી.

પ્ર.૧૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. ૩, ૪ (૩/૩૦)
૨. ૨, ૪ (૧/૨)
૩. ૧, ૨, ૩ (૨૨, ૨૮, ૪૬)
૪. ૩ (૪-૫)

પ્ર.૧૪ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ એક ઉપર આશરે ૬૦ લીટીમાં નિબંધ લખો. (કુલ ગુણ : ૧૫)

નોંધ : નિબંધ એ મૌલિક વિષય છે, તેમાં આપેલ મુદ્દા ઉપરાંત બીજા ઘણા પાસા આવરી શકાય છે. જેવાં કે મૌલિકતા, સંપ્રદાય તથા અન્ય સંપ્રદાય વિષયક જ્ઞાન, કથાવાર્તાને આધારે વિષય વસ્તુની વિશેષ છણાવટ, અન્ય આધારભૂત સાહિત્યનો સહારો વગેરે મુદ્દાઓનો સમાવેશ થઈ શકે છે. પરીક્ષાર્થીએ વિષયને અનુરૂપ આ ઉપરાંત પણ બીજા પ્રસંગો લખ્યા હોય તો તે પણ માન્ય રાખી ગુણ આપવાં.

૧. અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસનાને કાજ, ભૂતળમાં પ્રગટ્યા તમે શાસ્ત્રીજી મહારાજ : (૧) શાસ્ત્રીજી મહારાજનું આ ભૂમંડલ પર પ્રાગટ્ય અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસના માટે જ - શ્રીજીમહારાજે શુદ્ધ ઉપાસનાનું કાર્ય ભવિષ્ય પર છોડ્યું - કોઈ એકાંતિકને જન્મ ધરાવીને તેના દ્વારા શુદ્ધ ઉપાસના પ્રવર્તનનો શ્રીજીમહારાજનો સંકલ્પ. (૨) દોઢ માસના ડુંગર ભક્તને ગુણાતીતાનંદ સ્વામીના આશીર્વાદ : ‘આ બાળક તો ત્યાગી થઈ શ્રીજીમહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠા પ્રવર્તાવશે’ - માત્ર પોણા બે વર્ષની ઉંમરે બિમારી ગ્રહણ કરીને બેભાન અવસ્થામાં પોતે અક્ષરધામમાં ગયા તે સ્વાનુભાવની વાત કરતાં તેઓ (ડુંગર ભક્ત હતા ત્યારે) કહે છે ‘હું નાનપણમાં અક્ષરધામમાં ગયો હતો પણ શ્રીજીમહારાજ તથા મૂળ અક્ષરમૂર્તિ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ મને કહ્યું ‘તમને તો પૃથ્વી પર ખાસ અમારી શુદ્ધ ઉપાસના પ્રવર્તાવવા અને અનંત પતિત જીવોના ઉદ્ધાર માટે મોકલ્યા છે.’ તેથી ડુંગર ભક્ત દેહમાં પાછા આવતા. બાળપણથી જ માટીનાં મંદિરો બનાવીને આરતી ઉતારતાં - લહિયાઓએ ફેંકેલ શાસ્ત્રોનાં પાનાં ભેગાં કરીને પાઠ કરતાં વરતાલમાં દરેક સદ્ગુરુના આસને જઈ સાચા ગુરુની શોધ. (૩) ૧૮ વર્ષની ઉંમરે ત્યાગાશ્રમની દીક્ષા - પોતાના ગુરુ વિજ્ઞાનાનંદ સ્વામી પાસેથી (શ્રીજીમહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠા અને મહિમાની વાત તો પોતે જાણતા હતા) ગુણાતીતાનંદ સ્વામીના અક્ષરપણાની વાતની પ્રતીતિ કરી. આ ક્ષણથી જ શાસ્ત્રીજી મહારાજે પોતાનું લક્ષ્ય પોતાનું ધ્યેય, પોતાનું કર્તવ્ય નિશ્ચિત કરી લીધું. (૪) સદ્ગુરુ વિજ્ઞાનાનંદ સ્વામીના અક્ષરવાસ પછી ભગતજી મહારાજને ગુરુ તરીકે સ્વીકાર્યા. શુદ્ધ ઉપાસનાના પ્રવર્તન માટે દરેક સ્થળે પારાયણોમાં, કથાવાર્તામાં, વિચરણમાં શુદ્ધ ઉપાસનાનું બીજ વાવી દેતા. વરતાલમાં રહ્યા થકા વઢવાણમાં શિખરબદ્ધ મંદિરના ઉત્તર દિશાના શિખરમાં અક્ષર અને પુરુષોત્તમ મહારાજને પધરાવીને શુદ્ધ ઉપાસનાના શ્રી ગણેશ કરી દીધા. આનું પરિણામ એ આવ્યું કે શાસ્ત્રીજી મહારાજ પર વિઘ્નોની અવિરત વર્ષા થતી રહી, ધિક્કારની જડીઓ વરસતી રહી, અનેક પ્રયાસો તેમને મિટાવી દેવા માટેના થયાં. (પ્રસંગો લખવા) પરંતુ જેમની સાથમાં અને સહાયમાં સ્વયં શ્રીજીમહારાજ જ હોય અને શ્રીજીમહારાજ જ આ કાર્ય કરતા હોય પછી વિઘ્નોની શી વિસાત ? આટલાં આટલાં અપમાનો, તિરસ્કારો વચ્ચે પણ આ ઉત્તમ પુરુષે પોતાનું કાર્ય મૂક્યું નહિ. સિદ્ધાંતમાં લેશ પણ બાંધછોડ કરી નહિ અને મેરુ પર્વત સમાન સહેજ પણ ડગ્યા વિના પોતાનું કાર્ય ચાલુ જ રાખ્યું. (૫) વરતાલમાં રહ્યા થકા આ કાર્યમાં વિઘ્નો આવશે જ તેથી કૃષ્ણજી અદાની આજ્ઞાથી વરતાલથી પ્રસ્થાન : વરતાલથી પ્રસ્થાન બાદ ફક્ત દોઢ વર્ષમાં જ બોચાસણમાં પ્રથમ શિખરબદ્ધ મંદિર રચીને શ્રીજીમહારાજે કાશીદાસ મોટાને આપેલ કોલ શાસ્ત્રી યજ્ઞપુરુષદાસજીએ પૂર્ણ કર્યો. અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને મધ્ય મંદિરમાં બિરાજમાન કરી દીધા. ત્યારબાદ સારંગપુર, ગોંડલ, અટલાદરા, ગઢડા વગેરે સ્થાનોમાં ગગનચૂંબી મંદિરો બી.એ.પી.એસ.ની ધજા ફરકાવતાં રચી દીધાં. શ્રીજીમહારાજના સંકલ્પ પ્રમાણે મંદિરો બન્યાં. નાણાંની અતિશય તંગી અને આંગળીને વેઢે ગણાય તેવા સંતો-ભક્તો - પરંતુ આ ભક્તો શાસ્ત્રીજી મહારાજના વચને માથું મૂકી દે તેવા હતા. (ભક્તો સંતોના નામો લખી શકાય.) શાસ્ત્રીજી મહારાજ સ્વયં સિદ્ધાંત પુરુષ અને શ્રીજીના સિદ્ધાંતોના વાહક, અડીખમ પર્વત જેવા, મુશ્કેલીઓને ઠોકરે મારનાર - એક વખત સિદ્ધાંતની યથાર્થ ચકાસણી કરીને નિષ્ઠાપૂર્વક કાર્ય પાર પાડ્યું. હાથમાં લીધેલ કાર્ય પૂર્ણ કરીને જ જંપે તેવા પુરુષ. (પ્રસંગો લખવા) (૬) આ કારણથી જ દોલતરામ પંડ્યાએ યથાર્થ જ કહ્યું હતું કે ‘જે કાર્ય માટે સ્વયં શ્રીજીમહારાજને જન્મ ધરીને આવવું પડત તે કાર્ય શાસ્ત્રીજી મહારાજે કર્યું છે. આ વાતને સમર્થન આપતાં શાસ્ત્રીજી મહારાજ કહેતા ‘મારો જન્મ મંદિરો કરવા માટે જ થયો છે.’ (૭) અંતમાં, શાસ્ત્રીજી મહારાજ કહેતા ‘મારું કર્તવ્ય ચાલુ રહેશે અને શ્રીજીમહારાજ સર્વોપરી ભગવાન છે તે ઉપાસના જગતભરમાં પ્રવર્તશે.’ શાસ્ત્રની મહારાજના આ વિધાનને કવિએ કીર્તનમાં વણી લીધું. ‘અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસનાને કાજ, ભૂતળમાં પ્રગટ્યા તમે શાસ્ત્રીજી મહારાજ.’ (૮) ઉપસંહાર : આવા આપણા વિરલ ગુરુ શાસ્ત્રીજી મહારાજને આપણાં કોટિ કોટિ વંદન.
૨. સૌના રે પ્રાણ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ : (૧) સૌના પ્રાણ એટલે જીવ, પ્રાણી માત્રના પ્રાણ આપણા ગુરુહરિ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ. જેમ દરેકને પોતાના પ્રાણ વહાલો છે, તેમ સ્વામીશ્રી સૌને પ્રાણ જેવા પ્યારા છે. શા માટે ? (૨) સ્વામીશ્રી સૌને પ્યારા હોવાનું કારણ તેમનામાં અનેક સદ્ગુણો છે સાથે સાથે સૌને પોતાના પ્રાણથી પણ અધિક ચાહે છે, હેત કરે છે. (પ્રસંગો લખી શકાય) (૩) સ્વામીશ્રી કહે છે ‘હરિભક્તો મારું સર્વસ્વ છે, સંતો મારું જીવન છે તો પછી હરિભક્તો-સંતો માટે પણ સ્વામીશ્રી જીવનપ્રાણ હોય જ ને ! હરિભક્તોના સુખ માટે, તેમને સંતોષ આપવા માટે, રાજી રાખવા માટે દેહની પરવા કર્યા વિના સ્વામીશ્રીએ પધરામણીઓ કરી છે. હરિભક્તોના અનેક પ્રકારના પ્રશ્નોના નિરાકરણ માટે સુખદ સમાધાન માટે સ્વામીશ્રીએ માઈલો સુધી દિવસ-રાત જોયા વિના વિચરણ-ભૂખ-તરસ, થાક, નિંદ્રાને ગણકાર્યા વિના ઘરોઘર ઘૂમ્યા છે. (પ્રસંગો લખવા, સાખી, શ્લોક વગેરે લખી શકાય.) આશ્રિતોના શારીરિક, આર્થિક, સામાજિક તેમજ અન્ય પ્રશ્નોમાં સ્વામીશ્રી સમાજની પડખે ઊભા રહ્યાં છે. તેમનાં થોકબંધ આવતા પત્રોને રાતોની રાત માથે લઈને તેમણે સંતોષકારક અને સચ્ચાઈભર્યા ઉત્તરો જાતે લખ્યાં છે. દરેક હરિભક્તને સ્વામીશ્રી દ્વારા અપાતો પત્ર સ્વયં સ્વામીશ્રી જ તેમના ઘેર પધાર્યા હોય તેવો સંતોષ આપે છે. (પ્રસંગો લખવા.) (૪) હરિભક્તો-સંતો કે પોતાના આશ્રિતો ન હોય તો પણ કુદરતી આપત્તિઓમાં પણ સ્વામીશ્રી સમાજની વહારે દોડી ગયા છે. ભૂકંપ, વાવાઝોડું, પૂર, દુષ્કાળ જેવી

આપત્તિઓ તેમજ સામાજિક આંદોલનોમાં પણ સ્વામીશ્રીએ શક્ય તેટલી મદદ કરી છે. (પ્રસંગો લખવા) ઘાસચારા વિના, પાણી વિના ટળવળતા પશુ-પક્ષીઓ માટે સ્વામીશ્રીએ વ્યવસ્થા કરી છે. કેટલકેમ્પો પણ ખોલ્યાં છે. (વર્ણન લખી શકાય) તેમ જ નર્મદા યોજના માટે સ્વામીશ્રીએ અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો કર્યા છે. (૫) સ્વામીશ્રીની કરુણા ગંગામાં, હેતાળ ગંગામાં સૌએ સ્નાન કર્યાનો અનુભવ - પ્રતીતિ - બાળકોથી માંડીને વડીલો સુધી દરેકને સ્વામીશ્રીએ એટલું હેતુ કર્યું છે કે સૌ તેમના પર વારી જાય છે. સ્વામીશ્રીએ પોતાના આશ્રિતોમાં આ લોકને તો સુધાર્યો છે પરંતુ પરલોકને પણ સુધાર્યો છે. આપણો હાથ ઝાલીને ભગવાનના ધામ સુધી પહોંચાડવાનો કોલ સ્વામીશ્રી દ્વારા - નરક યાતના જેવા દુઃખોના સાગરમાંથી સૌને ખેંચીને બહાર કાઢ્યા છે. સ્વયં દુઃખોને સહીને સૌને સુખનાં અમૃત પીવડાવ્યાં છે. (પ્રસંગો લખી શકાય) (૬) ઉપસંહાર : આમ, સ્વામીશ્રી સૌના પ્રાણ છે તો સ્વામીશ્રી માટે પણ સંતો-હરિભક્તો પ્રાણ સમાન છે. આવા આપણા ગુરુહરિને કરોડો વંદન !

૩. મંદિર મહોત્સવ : રોબિન્સવીલ મંદિર : (૧) આટલો મોટો માનવ મહેરામણ ? અને તે પણ અમેરિકા જેવા દેશમાં ? આશ્ચર્યની વાત કે ન્યુજર્સીના અક્ષરધામ પરિસરમાં નાંખી નજર જ ન પહોંચે તેટલા ભક્તોનો ઉછળતો સાગર ? કેમ આ માનવ મહેરામણ ઊમટ્યો હતો ? એ અવસર હતો રોબિન્સવીલમાં રચાયેલ સ્વામીશ્રીના સાનિધ્યમાં બી.એ.પી.એસ.ના શિખરબદ્ધ મંદિરની પ્રાણ-પ્રતિષ્ઠાનો. આપણે પણ આ અવસરને માણીએ. (૨) અદ્વિતીય મહાયજ્ઞ : ભારતીય સંસ્કૃતિની એક વિરલ અને દિવ્ય પરંપરા એટલે યજ્ઞ, જેમાં સમસ્ત પ્રાણીમાત્રની કલ્યાણની પવિત્ર પ્રાર્થનાઓ તથા સૌ કોઈના હિત માટે સમર્પણની પવિત્ર ભાવનાઓનું વૈદિક જ્ઞાન. વેદોક્ત વિશ્વશાંતિ મહાયજ્ઞથી રોબિન્સવીલ મંદિર મહોત્સવનો પ્રારંભ. અમેરિકાની ધરતી પર આ યજ્ઞ એક સાચા અર્થમાં મહાયજ્ઞ. કુલ ૬ સત્રોમાં ૧૭,૫૬૬ યજમાનો દ્વારા યજ્ઞનારાયણને આહુતિ - અંતઃકરણપૂર્વક પ્રાર્થના. વિ.સં. ૨૦૭૦ શ્રાવણ સુદ પાંચમને શુક્રવાર તા. ૧-૮-૨૦૧૪ના રોજ બપોરના ૨-૩૦ વાગ્યાથી પ્રથમ સત્રની શરૂઆત - શ્રાવણ સુદ ૧૩ તા. ૮-૮-૨૦૧૪ના રોજ બપોરે ૧૨-૩૦ વાગ્યે અંતિમ સત્ર - એક વર્ષથી તૈયારીઓ - દરેક યજમાન માટેની માહિતીવાળા ઓળખપત્રો કોમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામથી તૈયાર - યજ્ઞમાં હોમવાનો સામાન પણ ટ્રકો દ્વારા દૂર-દૂરથી એકત્ર કરવાની વ્યવસ્થા - અમેરિકા દેશના નિયમોને ધ્યાનમાં રાખી અમિષ અગ્નિ વગેરેનો અભ્યાસ કરીને તે રીતે તૈયારી. આમ, ૨૩૧ કુંડમાં યજ્ઞ સંપન્ન - આવા (મંદિરના) સ્થાનનું નિર્માણ પૃથ્વીનું આયુષ્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ વધારી દે છે. મેયર તથા ઉચ્ચ અધિકારીઓએ લાભ લીધો - યજ્ઞમાંથી ઊઠતી ધૂમ્રસેરો સ્વામીશ્રીના દિવ્ય કાર્યનો સંદેશ સમગ્ર નભોમંડળમાં પ્રસારિત કરી રહી હતી. (૩) અપૂર્વ શોભાયાત્રા : રોબિન્સવીલ મંદિર મહોત્સવની વિરલ સ્મૃતિ એટલે તા. ૮ ઓગસ્ટની સંધ્યાએ યોજાયેલ અપૂર્વ શોભાયાત્રા. શિખરબદ્ધ મંદિરમાં બિરાજમાન થનાર દિવ્ય સ્વરૂપોની અપૂર્વ શોભાયાત્રા. તેમાં ૨૦,૦૦૦થી પણ વધુ ભાવિકો જોડાયા. છ માસથી પૂર્વ તૈયારી. દસ કલાત્મક રથની સજાવટ. ‘મંદિર દિવ્ય શાંતિની ગંગોત્રી’ એવા બેનરોથી શરૂઆત. સૌના આકર્ષણનું કેન્દ્ર અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ મયુરરથમાં - હરિકૃષ્ણ મહારાજ, ઘનશ્યામ મહારાજ, અન્ય દેવ-દેવતાઓ તેમજ ગુરુપરંપરા - દુનિયાના ૧૫ થી વધુ દેશોમાં રાષ્ટ્રધ્વજ લઈ જયઘોષ કરતા હરિભક્તોના જુસ્સો અનેરો - નારી ભક્તોના પરિવેશમાં સજ્જ યુવતીઓનું આકર્ષણ - આ ઐતિહાસિક અવસર. (૪) અન્ય પ્રેરક કાર્યક્રમો : ભક્તિનૃત્યો, સમૂહ વેવિશાળ અને લગ્નવિધિ વગેરે કાર્યક્રમો યોજાયા. ૧૮ દંપતિઓ સમૂહ લગ્નવિધિમાં - ભારતમાં સંચાલિત છાત્રાલયોના અમેરિકા ખાતે વસતા યુવાનોનું વિશિષ્ટ સંમેલન. (૫) અવસર મૂર્તિપ્રતિષ્ઠાનો : વિ.સં. ૨૦૭૦ શ્રાવણ સુદ ૧૪ તા. ૮-૮-૧૪ના સૂર્યોદય દ્વારા ન્યુજર્સી રાજ્યના રોબિન્સવીલ નગર પર સુવર્ણ કિરણોનો ઉજાસ - બરાબર ૭-૩૦ વાગ્યે સદ્ગુરુ સંતો દ્વારા મહાપૂજા વિધિનો મંગલ પ્રારંભ - પૂજન, આરતી બાદ મૂર્તિઓ પર મહાઅભિષેક - તે માટે પવિત્ર ૧૦૮ તીર્થ સરોવરો નદીઓનાં જળ ભરેલ કળશોનું પૂજન - બરાબર ૮ વાગે પ્રતિષ્ઠાવિધિ માટે સ્વામીશ્રીનું આગમન - પ્રચંડ જયનાદોથી સૌએ આ આગમનને વધાવ્યું. નાનો કલાત્મક સુવર્ણકળશ સ્વામીશ્રીનાં કરકમળોમાં - વેદોક્ત વિધિપૂર્વક સ્વામીશ્રીએ અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજને અક્ષત તથા પુષ્પોથી વધાવ્યાં. રિમોટ કન્ટ્રોલથી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજ પર અભિષેક - ૨૦,૦૦૦ ભક્તોની હાજરીમાં કાર્યક્રમ સંપન્ન. હાજર રહેલ મહાનુભાવો ખૂબ પ્રભાવિત - મૂર્તિ સ્થાપન વિધિના પાવન પ્રસંગે સ્વામીશ્રીએ પોતાની હૃદયભાવનાને પૃષ્ઠ પર અંકિત કરતાં લખ્યું ‘અહીંયા જે આવશે તેનું કલ્યાણ થશે.’ આ અક્ષરધામ સૌના જીવનઘડતર માટેનું સ્થાન છે. (૬) પ્રાણપ્રતિષ્ઠા દિન : તા. ૧૦-૮-૧૪ રક્ષાબંધનના પવિત્ર દિવસે અમેરિકાના હિંદુધર્મના ઇતિહાસમાં સુવર્ણપૃષ્ઠનો ઉમેરો - સ્વામિનારાયણ મંદિરની સ્વામીશ્રીના હસ્તે પ્રાણ-પ્રતિષ્ઠા વિધિ - પરિસરની ૧૬૭ એકર ભૂમિનો ખૂણે ખૂણે ભક્તોથી ઊભરાઈ રહ્યો હતો. બરાબર ૮-૧૫ વાગ્યે સ્વામીશ્રી પધાર્યા. વેદોગાન સાથે પ્રાણપ્રતિષ્ઠા વિધિનો પ્રારંભ - તમામ વિધિ કરીને સ્વામીશ્રીએ મહારાજ આગળ દર્પણ ધર્યું. અન્ય શિખરોમાં પણ સદ્ગુરુ સંતો દ્વારા મૂર્તિઓની પ્રાણ-પ્રતિષ્ઠા - તમામ સ્વરૂપોની પ્રતિષ્ઠાવિધિ બાદ સ્વામીશ્રીએ તમામ ખંડોમાં પધારીને મૂર્તિઓને ચંદન-અર્ચન કર્યું. અન્નકૂટ તથા આરતી કરીને રોબિન્સવીલની ધરતી પર ચિરંતન સમય સુધી વિરાજમાન થનાર ઠાકોરજીને વધાવ્યા. ઉત્તરાર્ધ મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા સભા ૮૦,૦૦૦ ચોરસ ફૂટના વિશાળ શમિયાણામાં અમેરિકન ભારતીય અગ્રણીઓ તથા અમેરિકન મહાનુભાવોએ આ કાર્યક્રમ માણ્યો. વિશ્વભરમાં પણ વેબકાસ્ટીંગ દ્વારા જીવંત પ્રસારણ. આજના આ અવસરને વધાવવા રોબિન્સવીલના મેયર વગેરે ઉપસ્થિત - આ મંદિર સેવાનું કેન્દ્ર બનશે તેવા ઉદ્દેશો. (૭) અનુભૂતિનું અમૃત - મહાનુભાવોના મુખે : અનેક ઉપસ્થિત અગ્રણીઓએ પોતાના મુખેથી ઉદ્દેશો કાઢ્યા તે અવિસ્મરણીય - કોઈએ અદ્ભૂત કોતરણીને વખાણી તો કોઈએ હરિભક્તોની સેવા અને ભક્તિનો આદર કર્યો. મેયરે આતિથ્યવિધિ વિના સામાન્ય નાગરિક તરીકે જ આવવાની વિભાવના વ્યક્ત કરી. કોઈએ બી.એ.પી.એસ. સંસ્થાની માનવજાત માટેની પ્રવૃત્તિને બિરદાવી. ભક્તોની સમર્પણ ભાવના પર કોઈ મહાનુભાવ વારી ગયા. બહુમાનપત્ર આપવામાં આવ્યું. ભવ્યતા તથા બારીક શિલ્પકળાની ઝીણામાં ઝીણી કારીગરીની નોંધ લેવાઈ - કોઈએ તમામ ભક્તોની અતૂટ શ્રદ્ધાનું પ્રતિબિંબ નિહાળ્યું - કોઈ મહાનુભાવે મંદિરને કારણે રાજ્યની સુંદરતા વધી છે તેમ જણાવ્યું -

સ્વયંસેવકોની સેવા, સમય-શક્તિનું યોગદાનના વખાણ કર્યા - કોઈએ આવું સુંદર મંદિર રાજ્યને ભેટ આપવા બદલ - બી.એ.પી.એસ. સંસ્થાનો આભાર માન્યો. રોબિન્સવીલની સમગ્ર ટાઉનશીપને અપાર આનંદ - આ નગરની પસંદગી બદલ આભારની અનુભૂતિ - સંસ્થાની ઉદારતા અને સુદૃઢભાવના પ્રસંગો ટાઉનશીપે માણ્યા છે. આ નગર સદ્ભાગી - સ્થાપત્ય અને શિલ્પની મૂડી સમાન મેયરના પ્રતિનિધિએ ગણાવ્યું. કોઈએ સ્વામીશ્રીને પ્રેરણાસ્ત્રોત તરીકે આદર આપ્યો. આ અસાધારણ મંદિર અમેરિકાનું મહત્વનું શ્રદ્ધાસ્થળ બની રહેશે - મંદિરને વંદન કર્યા - અનુયાયીઓથી પ્રભાવિત - તેમનું ઘડતર કરનાર સ્વામીશ્રીનું ઋણ અનુભવ્યું. હિંસાચારના વર્તમાન સમયમાં આખા વિશ્વને આવા ગુરુની આવશ્યકતા. સેનેટર કોરી બુકર પોતે શાકાહારી બની ગયા. હરિભક્તોનાં નૈતિક મૂલ્યો, આદર્શ જીવનથી પ્રભાવિત સેનેટના કાર્યાલયમાં આ સંસ્થાના મૂલ્યોને ચરિતાર્થ કરવાની ભાવના વ્યક્ત કરી. મંદિરના ઉદ્ઘાટનનો દિવસ ફક્ત ન્યુજર્સી રાજ્ય માટે જ નહિ પણ આખા અમેરિકા માટે શુભ દિવસ આવી અદ્ભુત ભેટ આપવા બદલ આભારની લાગણી - આપણા મહાન ગુરુઓના અભિયાનને ગૌરવ અને પ્રકાશિત કરવાની ભાવના કોંગ્રેસ મેન સ્ટેની હોયર ‘બીજાના સુખમાં આપણું સુખ’ આ તત્ત્વજ્ઞાનથી પ્રભાવિત - મંદિર દ્વારા હિંદુ ધર્મ અને ભારત દેશની જાણકારીની તક - મહાનત્તમ સન્માનોનું એક પાસું ભારત અને અમેરિકાનો સંબંધ ફક્ત સરકારી પાયા પર નહિ પણ અહીં રચાયો છે. વિશ્વના કરોડો લાભાર્થીઓ માટે સંસ્થા દ્વારા સુંદર કાર્ય - સ્વામીશ્રીની ‘બીજાને સુખી કરીને આપણે સુખી થવાની ભાવના માટે સ્વામીશ્રીને અભિનંદન - ભારત અને અમેરિકાના સંબંધો દીર્ઘકાલીન બનશે - સુવર્ણ દ્વારની સમીપે અમે અમારો દીપક ધર્યો છે અને આ દેશમાં તેઓએ તેને વધારે પ્રજ્જવલિત કર્યો છે. (૮) લોકાપર્ણ સમારોહ : અક્ષરધામ પરિસરના નિર્માણના કાર્ય સાથે પરોક્ષ કે પ્રત્યક્ષ રીતે સંકળાયેલ સૌ કોઈને સાક્ષીએ મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવના ઉપક્રમે લોકાર્પણ સમારોહ એ દિવસના અલગ કાર્યક્રમમાં વિભાજિત તા. ૧૬-૮-૨૦૧૪ના રોજ સ્થાનિક પ્રશાસકીય અગ્રણીઓ અને બિનભારતીય નાગરિકો માટે અને તા. ૧૭-૮-૨૦૧૪ના રોજ હિંદુ મંદિરો અને વિવિધ સમાજસેવી સંસ્થાઓ માટે - મહાનુભાવોના સ્વાગત બાદ બી.એ.પી.એસ. સંસ્થાની પ્રવૃત્તિઓ તથા મંદિર-મહિમા અંગે દૃશ્ય-શ્રાવ્ય દ્વારા માહિતગાર - બરાબર દસ વાગે મંદિરના મુખ્ય પ્રવેશદ્વાર પાસે વેદોક્ત મંત્રોચ્ચાર સાથે ભારતીય પ્રણાલી મુજબ પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરીને મહાનુભાવોએ રિબિન છોડીને લોકહિતાર્થે મંદિરને ઉદ્ઘાટિત કર્યું. આ પ્રસંગે ન્યુજર્સી રાજ્યના એસેમ્બલી મેન વતી શ્રી જહોન સીમીનોએ બી.એ.પી.એસ. સંસ્થા તથા સ્વામીશ્રીને વધાવતું બહુમાનપત્ર અર્પણ. વોશિંગ્ટન.ડી.સી. ખાતેના કેપીટલ ભવન પર ફરકાવવામાં આવેલ રાષ્ટ્રધ્વજ સંસ્થાને અર્પણ કરીને સંસ્થાનું બહુમાન - વિવિધ પ્રશાસકીય અધિકારીઓએ ઉત્સાહભરે અક્ષરધામ મંદિરના નિર્માણકાર્યને વધાવ્યું. (માનપત્રો દ્વારા) ભારતીય શિલ્પ-સ્થાપત્ય અને પરંપરા અને મંદિર નિર્માતા સ્વામીશ્રીને સૌનાં વંદન - બીજા દિવસે મંદિરની આવશ્યકતા ઉપર નિરૂપણ. મંદિર જેવી પવિત્રતા આવે તો આપણું જીવન ચૈતન્ય મંદિર બની જાય છે. સ્વામીશ્રી દ્વારા આવા સેંકડો ચૈતન્ય મંદિરો - મહાનુભાવો તથા દર્શનાર્થીઓના હૃદયોગાર આ રહ્યા : ‘મંદિરનું વર્ણન કરતાં શબ્દો ખૂટે - આ સ્થાનની અદ્ભૂત કાયાપલટ - આધ્યાત્મિક અનુભૂતિ - ઊંડી આધ્યાત્મિકતાને લીધે લાગણીવશ - પવિત્રતા અને પરમ શાંતિની ગંગામાં પાવન - બાંધકામની દૃષ્ટિએ તો સુંદર પરંતુ અલગ-અલગ ધર્મ, જાતિ અને રીતભાતને આ મંદિરની એક તાંતણે બાંધી શકવાની ક્ષમતા - સમાજ નિર્માણનું અનોખું સ્થાન - આતિથ્ય સત્કારથી પ્રભાવિત - બેનમૂન - શબ્દોમાં શોભા વર્ણવવી અશક્ય - નિઃસ્વાર્થ સમાજ - સેવાનાં ભાવ - અજબ દુનિયામાં પહોંચી ગયાની લાગણી - સૌને એકસૂત્રતા પૂર્વક જોડી રાખનાર - પરિવારની હૂંફ જેવું વાતાવરણ - પૃથ્વી પર આવા પવિત્ર સ્થાનની દિવ્યતાનો અનુભવ - સ્વયંસેવકોનો ખૂબ આભાર - સર્વોત્તમ માનવસર્જિત નજરાણું - પાયાથી લઈને શિખર સુધી બધું જ હાથથી ઘડાયેલું છે. તેમાં પ્રેમ અને ભક્તિનાં દર્શન - નાજુક અને બારીક કોતરકામ માટે કેટલી ધીરજ રાખી હશે ? દરેક ભારતીયો માટે ગૌરવ - ૨૦૦૦ વર્ષ જૂના ભૂતકાળમાં જીવી રહ્યા હોય તેવી પ્રતીતિ - કલ્પના કરતાં અનેકગણું સુંદર - આંખો વિશ્વાસ નથી કરતી કે હું જાગ્રત છું કે સ્વપ્નમાં છું. (૯) ઉપસંહાર : આ રીતે આવા અપ્રતિમ મંદિરના સર્જક સ્વામીશ્રીને અગણિત ભક્તોના કોટિ કોટિ વંદન !

